

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΜΑΪΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἸΔ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, Λαογραφικὰ τῆς Ἄλωσης (1453). — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Παράπονα. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Πρεσβυτέρου Γεωργίου Δρ. Χαραμαντᾶ, Μιχαὴλ Ἰωάννου Γαλανὸς (1862-1948). — Ἰωάννη Ἄντ. Παναγιωτόπουλου, Β' Θεολογικὸ Συνέδριον Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν (1996). — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶ 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Δ'

Κατωτέρω σ' ἓνα Ἀνθολόγιο παρουσιάζομε δειγματοληπτικῶς κατ' ἐκλογὴν μερικὲς ἀπὸ τῆς διατυπώσεως, ποὺ εἶναι κατεσπαρμένες μέσα στὴν «Κλίμακα» τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου. Τῆς παρουσιάζομε μὲ τὴν σειρὰ, τὴν ὁποία ἔχουν μέσα στοὺς τριάντα «λόγους» τοῦ ἔργου, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς Ραιῆθου Ἰωάννη εἶναι ὡς «πλάκες θεογράφοι» καὶ ὡς «κλίμαξ ἐσθριγμένη μέχρι τῶν οὐρανοῦ πύλων καὶ ἀναβιβάζουσα τοὺς προαιρουμένους».

Στὸν α' «λόγο» ὁ ὄσιος Ἰωάννης τονίζει ὅτι ὁ πραγματικὸς Χριστιανὸς εἶναι «μίμημα Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπων, λόγοις καὶ ἔργοις καὶ ἐννοίᾳ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὀρθῶς καὶ ἀμέμπτως πιστεύων» (Αὐτ., σ. 39). Στὴν ζωὴ του πρέπει νὰ καθοδηγῆται ἀπὸ τὴν προτροπὴν «Μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά· ἀλλ' ὁδῶ βασιλικῆ πορεύθητι» (Παροιμ. δ' 27, Αὐτ., σ. 48).

Στὸν β' «λόγο» ὁ ὄσιος τονίζει, ὅτι ἡ ἄσκησις τοῦ Χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ εἶναι «νενοθευμένη καὶ ἐπίπλαστος». Τὰ φυτὰ τῶν ἀρετῶν του δὲν πρέπει νὰ ποτίζονται «ὡσπερ ἐξ ὑπονόμου βορβόρου τῆς κενοδοξίας», οὔτε νὰ σκαλίζονται καὶ λιπαίνονται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως καὶ τῶν ματαίων ἐπαίνων (Αὐτ., σ. 52). «Ὁ λιμὴν (εἶναι) καὶ σωτηρία καὶ κινδύνων πρόξενος· καὶ τοῦτο γινώσκουσιν οἱ τὴν νοητὴν θάλασσαν πλέοντες· ἐλεεινὸν δὲ ιδέσθαι θέαμα τοὺς ἐν τῷ πελάγει διασωθέντας, ἐν τῷ λιμένι ναυαγήσαντας» (Αὐτ., σσ. 54-55). 'Ὁ τρέχων πρὸς τὴν σωτηρία πρέπει νὰ μιμῆται «μὴ τὴν σύζυγον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ» (Αὐτ., σ. 55).

Στὸν γ' «λόγο» συνιστᾶται ν' ἀποφεύγωμεν ὡς μάστιγα τοὺς τόπους τῶν ἐλκυστικῶν πειρασμῶν καὶ πτώσεων, «καρποῦ γὰρ μὴ παρόντος, οὐ συνεχῶς ὀρεγόμεθα» (Αὐτ., σ. 58). Πρέπει νὰ λαμβάνωμε πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι ἀκατόρθωτο νὰ κοιτάξῃ κανεὶς μὲ τὸ ἓνα μάτι

τὸν οὐρανὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆ γῆ («ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῶ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνὶ δὲ εἰς τῆ γῆν νεύειν») (Αὐτ., σ. 62).

Ὁ δ' «λόγος», πού ἐξαιρεῖ τὴν ἀξία τῆς ὑπακοῆς, τονίζει: Οἱ πατέρες χαρακτηήρισαν «ὄπλον μὲν τὴν ψαλμωδίαν, τὴν δὲ προσευχὴν τεῖχος· λουτήρα δὲ τὸ ἄμωμον δάκρυον· τὴν δὲ μακαρίαν ὑπακοὴν (ὡς μαρτυρικὴν) ὁμολογίαν ἔκριναν· ἥς χωρὶς οὐδεὶς... τὸν Κύριον ὄψεται» (Αὐτ., σ. 68). Στὸν ἴδιο ἐκτενῆ «λόγο» ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, ἀναφερόμενος στὴν πνευματικὴ ἐπαγρύπνησι, τονίζει, ὅτι πρέπει νὰ τοποθετοῦμε αὐστηροὺς καὶ ἀγρύπνους φρουροὺς στὴν πύλη τῆς καρδιάς («πυλωροὺς ἀποτόμους καὶ ἀϋπνοὺς ἐν πύλῃ καρδιάς»), νὰ συγκρατοῦμε τὸν ἀσυγκράτητο νοῦ μέσα στὸ σῶμα πού περισπᾶται («κρατῶμεν νοῦν ἀκράτητον ἐν περισπωμένῳ σώματι») καὶ νὰ ἀσκῶμε «νοερὰν ἡσυχίαν (σιωπῆς καὶ προσευχῆς) ἐν κινουμένοις καὶ σαλευομένοις μέλεσι, τὸ πάντων παραδοξότατον». Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ γίνῃ «ἀπτόητος μεταξὺ τῶν θορυβῶν» (Αὐτ., σ. 86). Ὁ ἴδιος «λόγος», ἀναφερόμενος στοὺς μοναχοὺς, ἐπισημαίνει: «Κοινόβιον ἐστὶν ἐπίγειος οὐρανός· διὸ ὡς Κυρίῳ λειτουργοῦντες ἄγγελοι, οὕτω πείσωμεν διακεῖσθαι τὴν καρδίαν ἡμῶν» (Αὐτ., σ. 100). Μέσα στὸ γυμναστήριον τῆς ἀρετῆς δὲν πρέπει ν' ἀποκτηθοῦν «πονηρία καὶ κακία... καὶ πανουργία καὶ κεντρορέχεια καὶ ὀργή» (Αὐτ., σ. 110).

Ὁ ε' «λόγος» τῆς «Κλίμακος» ἐξυμνεῖ τὴ μετάνοια. «Μετάνοιά ἐστὶν ἀνάκλησις βαπτίσματος. Μετάνοιά ἐστὶ συνθήκη (συμφωνία) πρὸς Θεὸν δευτέρου βίου. Μετανοῶν ἐστὶ ταπεινώσεως ἀγοραστής... Μετάνοιά ἐστὶν αὐτοκατάκριτος λογισμὸς καὶ ἀμέριμνος αὐτομέριμα (σκέψις αὐτοκατακρίσεως καὶ ἀμεριμνησία γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ μέριμα γιὰ τὴ σωτηρία μας). Μετάνοιά ἐστὶ θυγάτηρ ἐλπίδος καὶ ἄρνησις ἀνεπιπιστίας (ἀπελπισίας). Μετανοῶν ἐστὶ κατάδικος ἀκαταίσχυντος (ἀπαλλαγμένος ἀπὸ αἰσχύνῃς)» (Αὐτ., σ. 115). Ἡ μετάνοια προϋποθέτει συνεχῆ ἀγῶνα πρὸς ἀντιμετώπισι τῶν καθημερινῶν πτώσεων καὶ τραυμάτων. Ὅσον εἶναι ἀκόμη πρόσφατο καὶ ζεστὸ τὸ τραῦμα, τόσον καὶ εὐκολώτερα θεραπεύεται («Ὡς ἔτι νεαρόν ἐστὶ καὶ ζέον τὸ τραῦμα, εὐΐατον εἶναι πέφυκε»). Ἀντιθέτως τὰ τραύματα, πού ἔχουν χρονίσει καὶ ἔχουν ἀποσκληρυν-

θῆ, εἶναι «δυσίατα καὶ πολλοῦ τοῦ κόπου καὶ σιδήρου καὶ ξηρίου (=σκόνῃς ἀποξηραντικῆς) καὶ τοῦ ἐνταῦθα πυρός (τῶν καυτηριασμῶν) πρὸς ἰατρειάν δεόμενα» (Αὐτ., σ. 130).

Ὁ στ' «λόγος» τονίζει, ὅτι ἡ μετάνοια ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τὴν «μνήμην τοῦ θανάτου». «Ὡσπερ πασῶν τροφῶν ὁ ἄρτος ἀναγκαϊότερος, οὕτω πασῶν ἐργασιῶν ἡ τοῦ θανάτου ἐννοια (σκέψις)» (Αὐτ., σ. 134). Ὅποιος περιμένει καθημερινῶς τὸ θάνατο, εἶναι δόκιμος ἀγωνιστής, ἐνῶ εἶναι ἅγιος «ὁ καθ' ὥραν τούτου ἐπιέμενος» (Αὐτ., σ. 135). Ὁ λόγος τῆς Ἁγίας Γραφῆς τονίζει: «Μιμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἁμαρτήσης» (Σοφ. Σειράχ ζ' 36. Αὐτ., σ. 139).

Ὁ ὄσιος Ἰωάννης στὸν ζ' «λόγο» τῆς «Κλίμακος» του προβάλλει τὸ χαροποῖον πένθος. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ προτροπὴ: «Κατέχων κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς ὀσίας κατανύξεως χαρμολύπην καὶ μὴ παύση τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὐ μετάρσιον ἐκ τῶν ἐντεῦθεν καὶ καθαρὸν τῷ Χριστῷ παραστήση σε» (Αὐτ., σ. 142). Ἡ ἐκ τοῦ χαροποῖου πένθους κατάνυξις δὲν πρέπει νὰ νοθεύεται καὶ νὰ ὀδηγῆ στὴν ἀλαζονεία, ἀλλὰ στὴν ἀξιεπαινη ἐσωτερικὴ παρηγορία. «Γέννημα μὲν νενοθευμένης κατανύξεως, οἴησις· ἐπαινουμένης δέ, παράκλησις. Ὡσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνόν (εἶναι ἀναιρετικὸν) παντὸς φαινομένου καὶ νοουμένου ρύπου» (Αὐτ., σ. 146).

Ὅπως ἤδη ἔχομε σημειώσει, ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης ἔχει τονίσει χαρακτηριστικῶς: «Οὐκ ἐγκληθησόμεθα ἐν ἐξόδῳ ψυχῆς (δὲν θὰ κατηγορηθοῦμε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μας), διότι οὐ τεθαυματουργήκαμεν, οὐδὲ ὅτι οὐ θεολογήκαμεν, οὐδὲ ὅτι θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν· ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν τῷ Θεῷ, διότι ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν» (Αὐτ., σσ. 155-156).

(Συνεχίζεται)

*Σωφρονίου Εὐστρατιάδου,
Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως*
ΑΓΙΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
Τὸ ἀπὸ ἐτῶν ἐξανηλημένο «Ἀγιολόγιον», κλασικὸ στὸ εἶδος του, ἀνατυπώθηκε καὶ κυκλοφορεῖ, μὲ προλεγόμενα τοῦ ὁμοτ. Καθηγητοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίζει ὅτι ἓνα θέμα ποὺ ἀφορᾶ στὰ ἐνδότερα τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας γίνεται νόμος τοῦ κράτους, αὐτοκρατορικὴ δηλαδὴ Νεαρά. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐξεδίδοντο μ' αὐτὸν τὸν τύπο καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία θεομοθετοῦσε καὶ δημοσίευε τὶς ἀποφάσεις τῆς. Πρόκειται γιὰ ἓνα ρωμαλαῖο θεολογικὸ κείμενο, ποὺ μὲ βιβλικὰ καὶ δογματικὰ ἐπιχειρήματα κατοχυρώνει τὴν λειτουργικὴ δεοντολογία καὶ μὲ αὐστηρότητα προσπαθεῖ νὰ περιστείλει τὶς τάσεις τῆς «κατὰ τὸ σεσιωπημένον» ἀπαγγελίας τῶν εὐχῶν τῆς θείας λειτουργίας («προσκομιδῆς») καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ἡ ἔκφραση «τῷ πιστοτάτῳ λαῷ» καὶ ἡ ὅλη ἐπιχειρηματολογία ἀφήνουν νὰ νοηθεῖ ὅτι οἱ ὑποστηρικτὲς τοῦ νέου ἔθους τῆς μυστικῶς δηλαδὴ ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, προσπαθοῦσαν νὰ καλυφθοῦν πίσω ἀπὸ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα, ἀνάλογα μ' ἐκεῖνα ποὺ συναντήσαμε ἤδη.

Ἐνα θαυμάσιο ἐκτενέστατο ὑπομνηματισμὸς στὴν ἀνωτέρω Νεαρά ἔχει ἐκπονήσει ὁ λόγιος μοναχὸς Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης (ΙΗ' αἰῶνας) καὶ περιλαμβάνεται στὸν ὀγκωδέστατο «Νομοκάνονά» του, ποὺ παραμένει ἀκόμη ἀνέκδοτος. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ παραθέσουμε τὸ κείμενο αὐτὸ λόγω τῆς ἐκτάσεώς του, ἀλλὰ διαβάζντάς το θαυμάζει κανεὶς τὴν βιβλική, πατερικὴ καὶ θεολογικὴ σοφία τοῦ συγγραφέα καὶ τὸν φωτεινὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον οἱ θεοφώτιστοι αὐτοὶ διδάσκαλοι τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους, οἱ Κολλυβάδες, κατανοοῦσαν καὶ προέβαλλαν τὴν ἀληθινὴ καὶ ἀρχαία παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιλοῦσαν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὶς πηγὲς καὶ προβληματίζονταν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατερικῆς διδασκαλίας γιὰ τὸ τί εἶναι ὀρθὸ καὶ τί μὴ ὀρθὸ στὴν σύγχρονη ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ. Ἐδιναν δηλαδὴ μιὰ δυναμικὴ ἔννοια στὴν παράδοση, ποὺ τὴν θεωροῦσαν, ὅπως καὶ εἶναι, ἀείποτε ζωντανὴ καὶ ζωογόνο καὶ ὄχι στατικὴ καὶ ἀπολιθωμένη.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἡ μυστικῶς ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν δὲν ἔπαυσε μὲ τὴν Νεαρά τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὴν θεία λειτουργία. Οἱ «θεολογικοὶ» λόγοι ἀντιμετωπίσθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ τὴν Νεαρά αὐτή, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπταν οἱ πρακτικοὶ λόγοι ποὺ προκάλεσαν τὴν μυστικῶς ἀνάγνωση. Ὅτι αὐτοὶ ἔπαιξαν βασικὸ ρόλο φαίνεται ἀπὸ τὴν ἔκβαση τῆς πράξεως.

Οἱ εὐχὲς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος λέγονταν στὸ βαπτιστήριον ἢ στὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀκούονται. Γιὰ τὶς εὐχὲς ὁμως τῆς θείας λειτουργίας ὑπῆρχε ἐγγενὴς δυσκολία καὶ ἡ ἀνάγνωσή τους ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ εἶναι ἀκουστὴ ἀπὸ τὸν λαό. Ἐτοὶ περιέπεσαν πάλι στὸ «μυστικῶς». Σ' αὐτὸ συνέβαλαν καὶ νέοι παράγοντες, ἡ βαθμιαία δηλαδὴ ἀνύψωση τοῦ τέμπλου, ἴσως καὶ ἡ τέλεση τῆς θείας λειτουργίας ἀπὸ μόνον τὸν ἱερέα χωρὶς τὴ συμμετοχὴ διακόνου, ποὺ μὲ τὴ πάροδο τῶν χρόνων γινόταν ὄλο καὶ πιὸ συχνή. Οἱ συνέπειες ἦταν καὶ εἶναι σήμερα ἐμφανεῖς. Ἡ παρατεταμένη σιγή, κατὰ τὶς μεγάλες ἰδίως συνάξεις γιὰ τὴν ἀναφορὰ τῶν εὐχῶν ἀπὸ τὸν ἱερέα, προκάλεσε τὴν ἀνάγκη μεταθέσεως τῶν εὐχῶν κατὰ τὰ ἀντίφωνα, κατὰ τὸ τρισάγιο, κατὰ τὶς διακονικὲς συναπτές, κατὰ τὸ ἀλληλουάριο ἢ, ἀργότερα, κατὰ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ ἀποστόλου, κατὰ τὴν ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου ἢ κατὰ τὸ κοινωνικόν. Ἐτοὶ δημιουργήθηκε τὸ πρωθύστερο τῆς ἀναγνώσεως τῆς εὐχῆς μετὰ τὴν ἐκφώνησή της ἢ τῆς ἀποδεσμεύσεως ἀπὸ αὐτὴν. Οἱ ἐκφωνήσεις, ὡς ἰσχυρότερα στοιχεῖα, ἔμειναν στὴν θέση τους. Οἱ εὐχὲς, ὡς ἀσθενέστερες πρακτικῶς ἂν καὶ σπουδαιότερες οὐσιαστικῶς, ὑπέστησαν ὅλες τὶς συνέπειες τῆς φθορᾶς. Ὁ εὐχόμενος δὲ ἱερεὺς, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀποσπᾶσθηκε καὶ ἀνεξαχρητοποιήθηκε ἀπὸ τὴν λατρεύουσα κοινότητα, ἀφοῦ κατὰ τὴν ὥρα τῶν διακονικῶν ἢ τῆς ψαλμωδίας τῶν ἀντιφώνων καὶ τοῦ τρισαγίου διαβάζει τὶς εὐχὲς, δὲν μετέχει στὴν ἀπαγγελία τοῦ ἱεροῦ συμβόλου καὶ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς καὶ ἀπασχολεῖται μὲ ἀλλότρια ἔργα κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ ἀποστολικοῦ κειμένου. Βέβαια ἐπινοήθηκε ἡ λύση νὰ ἀπαγγέλλει ἰδιαίτερος τὸ τρισάγιο καὶ τὸ ἱερὸ Σύμβολο καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν», καὶ νὰ συνεχίζει ἢ νὰ προτάσσει τὶς εὐχὲς, ποὺ κατ' ἀνάγκην παρέλειψε, λέγοντάς τις, στὴν καλλιτέρα περίπτωσι, ἐπιτροχάδην. Ἐπὶ πλέον ἢ ἀπὸ τὸν χορὸ καταβαλλομένη προσπάθεια καλύψεως τοῦ κενοῦ μὲ τὴν ἔντεχνη ψαλμωδία τῶν λειτουργικῶν, ὄχι μόνον ἀλλοίωσε τὴν παράδοση τῆς ἀπαντατικῆς λιτῆς ἀπαγγελίας τους, ἀλλὰ καὶ μετατόπισε τὸ κέντρο τοῦ βάρους ἀπὸ τὸν ἱερέα στὸν ψάλτη, χωρὶς καὶ πάλι νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ κάλυψη τῆς ἀναγνώσεως τῆς εὐχῆς μὲ ἓνα, ὅσο καὶ μακρόσυρτο καὶ ἂν εἶναι, «Σοί, Κύριε». Αὐτὸ εἶναι ἐμφανὲς καὶ στὴ λειτουργία

Η ΙΔ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου, Μ.Α. Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΙΗ'. Ὁ ἅγιος πατήρ δὲν παύει νὰ ἀναφέρει πλείστας ὄσας Βιβλικὰς μαρτυρίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ὑψωσιν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Προηγουμένως εἶχεν ἀναφέρει μορφὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰς ὁποίας ἐγνώριζον καλύτερον οἱ ἐξ Ἰουδαίων κατηχούμενοι καὶ τὰς εἶχε συγκρίνει πρὸς προσωπικότητας τῆς Καινῆς Διαθήκης, διὰ νὰ φανῆ ἡ ἀνωτερότης τῆς δευτέρας ἔναντι τῆς πρώτης. Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει διάφορα χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποία ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀναβάσεως τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν ἔνδοξον Ἀνάληψιν Αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ὑψώσεως Αὐτοῦ. Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἀναφέρεται κατὰ τὴν ἀνάκρισιν τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα ὁ ἐξῆς λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐνδεικτικὸς τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρας Αὐτοῦ: «πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως»¹⁸⁹. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἀναφέρει: «δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων»¹⁹⁰. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν αὐτοῦ γράφει περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐ-

γερθεὶς, ὅς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ»¹⁹¹. Ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἀναφέρει εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν: «κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»¹⁹². Εἰς δὲ τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴν γράφει: «Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος»¹⁹³, ὅπου ἡ ἔκφρασις «ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος» εἶναι σαφῶς δηλωτικὴ τῆς ἐν δόξῃ Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς οὐρανούς. Ὡσαύτως εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ἀναφέρονται τὰ: «δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς»¹⁹⁴, ὡς καὶ ἡ Ψαλμικὴ ρῆσις: «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»¹⁹⁵. Ἡ τελευταία ἔκφρασις, ἡ ὁποία εἶναι δηλωτικὴ τῆς σχέσεως Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἐκφράζει τὴν ὀριστικὴν ἐν δόξῃ νίκην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναντίον πασῶν τῶν ἀντιχριστῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἔχει καὶ προφητικὸν χαρακτήρα ἐξεικονίζουσα, πλὴν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν ἐν δόξῃ Δευτέραν Παρουσίαν Αὐτοῦ. Ὡσαύτως περὶ τῆς ἐν δόξῃ Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἀναφέρεται εἰς τὴν

τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἐμφανέστερο ὅμως εἶναι στὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μὲ τὶς μακρότατες καὶ θεολογικὰς εὐχὰς τῆς. Πολλὰς φορὰς εἶναι νὰ ἀπορεῖ κανεὶς πότε καὶ πῶς πρόλαβε ὁ ἱερεὺς νὰ τὶς ἀναγνώσει, ὅταν οὔτε, κατὰ τὸ λεγόμενον, «μὲ τὸ μάτι» δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὶς διατρέξει κανεὶς σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα.

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπαράδεκτη καί, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ τὴν χαρακτηρίσω, ἀσεβὴ αὐτὴ ἀκαταστασία, τὸ σοβαρότερο ἐπακόλουθον τῆς μυστικῶς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν εἶναι ἡ μετατροπὴ τῆς θείας λειτουργίας σὲ μιὰ σειρὰ δοξολογικῶν ἐκφωνήσεων, πού αἰτιολογοῦν κείμενο μὴ ἀκουόμενον, ψαλμωδημάτων καὶ πράξεων, πού δὲν ἔχουν αὐτοτελὲς νόημα χωρὶς τὶς εὐχὰς. Ἔτσι ἡ ἀνάμνη-

ση τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ τοῦ ἔργου, πού εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὴν Κυριακὴ ἐπιταγή, «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Λουκ. κβ' 19. Α' Κορ. ια' 24-25), ἐντοπίσθηκε στὸ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ στὸ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...» καὶ στὸ ἱερὸ θέαμα καὶ τὶς συμβολικὰς ἐρημνεῖες του. Ἔτσι ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ ἰδεῖ στὴν εἴσοδον τοῦ Εὐαγγελίου τὸν Χριστὸ ἐρχόμενο στὸν κόσμον, στὴν μεγάλη εἴσοδον τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον του στὰ Ἱεροσόλυμα ἢ τὴν ἐκφορὰ του ὡς νεκροῦ ἢ τὴν δευτέρα παρουσία του, στὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...» τὴν ἀνάστασίν του, στὸ «Πάντοτε νῦν καὶ αἰεῖ...» τὴν ἀνάληψίν του, κατὰ τοὺς ποικίλους συμβολισμούς, καὶ τὰ ὅμοια.

(Συνεχίζεται)

πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ὅτι «αὐτὸς δὲ μίαν ὑπέρο ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ»¹⁹⁶. Ἐπίσης ἀναφέρεται: «ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν»¹⁹⁷.

Μαρτυρίαι περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καθέδρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν πλεῖσται τόσον εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην προφητικῶς ὅσον καὶ εἰς τὴν Καινὴν. Ἐν τούτοις οἱ κατηχούμενοι δύνανται νὰ ἀρκεσθοῦν εἰς τὰς ἤδη ἀναφερθεῖσας, ἐνθυμούμενοι καλῶς ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπέκτησε τὴν δόξαν τῆς καθέδρας μετὰ τὴν ἐν σαρκὶ παρουσίαν Αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ πάντοτε ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων κατεῖχε τὸν θρόνον ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς.

Ὁ ἅγιος πατὴρ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ Θεὸς Πατὴρ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «ὁ καταβάς καὶ ἀναβάς καὶ τῷ Πατρὶ συγκαθεζόμενος»¹⁹⁸ φυλάξῃ τὰς ψυχὰς τῶν κατηχομένων ἀπὸ παντὸς κακοῦ, διατηρήσῃ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Ἀναστάντα ἀδιάσειστον καὶ ἀναλλοίωτον, συναναστήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν εἰς τὴν ἐπουράνιον Αὐτοῦ Βασιλείαν, ἀξιώσῃ νὰ ἀρπαγοῦν διὰ τῶν νεφελῶν εἰς προὔπαντησιν τοῦ Κυρίου¹⁹⁹ καὶ πρὸ πάντων ἐγγράψῃ τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸ «βιβλίον τῆς ζωῆς»²⁰⁰, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐν δόξῃ πάλιν κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν Αὐτοῦ. Ὁ ἅγιος πατὴρ εὐχεται νὰ μὴ ἐξαλειφθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν κατηχομένων ἀπὸ τὸ «βιβλίον τῆς ζωῆς», διότι κατὰ τὸ Ψαλτήριον, προκειμένου περὶ τῶν ἀσεβῶν ἰσχύει τὸ «ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώντων καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν»²⁰¹. Ὁ ἅγιος Κύριλλος προτρέπει τοὺς κατηχομένους νὰ διατηρήσουν τὴν πίστιν τῶν εἰς τὸν Ἀναστάντα Χριστὸν καὶ νὰ ἀναμένουν τὸν Ἀνεληθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ πάλιν Ἐρχόμενον κατὰ τὴν Δευτέραν Ἐλευσιν Αὐτοῦ. Ὁ Ἀναληφθεὶς Κύριος δὲν θὰ ἔλθῃ ἐκ τῆς γῆς, διὰ νὰ κρίνῃ ζώντας καὶ νεκρούς, ἐφ' ὅσον κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εὐρίσκεται συγχρόνως μεθ' ἡμῶν, λόγῳ τῆς πανταχοῦ παρουσίας Αὐτοῦ. Τοῦτο πρέπει νὰ ὑποχρεώσῃ πάντας ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ φυλαττώμεθα εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς ἀπὸ τοὺς ψευδομεσσίας, οἱ ὅποιοι θὰ ἔλθουν εἰς τὴν γῆν οἰκαιοποιούμενοι τὴν μεσσιανικὴν ιδιότητα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Κύριος

δὲν εἶναι σωματικῶς παρὼν εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, ἀλλὰ παρευρίσκεται πνευματικῶς ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἀκούει ὅ,τι λέγεται περὶ Αὐτοῦ καὶ γνωρίζει ὅ,τι ἕκαστος σκέπτεται, καθ' ὅσον κατὰ τὸν Δαβὶδ «ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θεός»²⁰². Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο ἕτοιμος καὶ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι τοὺς προσερχομένους εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα καὶ νὰ εἴπῃ εἰς Αὐτόν: «ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»²⁰³.

Ἡ ἸΔ' Κατήχησις λήγει μὲ δοξολογίαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

189. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 7-8, Μαθ. 26,64.

190. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 9-11, Α' Πέτρ. 3, 21-22.

191. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 12-13, Ρωμ. 8,34.

192. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 13-15, Ἐφ. 1, 19-20.

193. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 16-18, Κολ. 3,1.

194. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 18-19, Ἐβρ. 1,3.

195. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 20-21, Ψαλμ. 109,1, Πρβλ. Ἐβρ. 1,13.

196. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 22-24, Ἐβρ. 10, 12-13.

197. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 24-27, Ἐβρ. 12,2.

198. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 184, 36-37, πρβλ. Ἐφ. 4,10.

199. Πρβλ. τ. 39, σελ. 185, 1-2, πρβλ. Α' Θεσσ. 4,17.

200. Κατὰ τὸν Ἐπιφανίου Θεοδορόπουλον, Ἀρχιμανδριτήν, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει τὸν Κανόνα τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου: «Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου (κα' 27) ἀναφέρεται, ὅτι εἰς τὴν Ἄνω Ἱερουσαλὴμ οὐδεὶς ἄλλος θὰ εἰσέλθῃ («εἰμὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου» (βλ. καὶ γ' 5, ιγ' 8 καὶ κ' 12 καὶ Φιλίπ. δ' 3). Ὁ Ὑμνωδὸς ζητεῖ ἀπὸ τὴν Θεοτόκον νὰ ἱκετεύσῃ τὸν Υἱὸν Τῆς, ἵνα γράψῃ ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον, ὅπου ἀναγράφονται οἱ λυτρωθέντες διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ προοριζόμενοι διὰ τὴν αἰώνιον Αὐτοῦ Βασιλείαν. Οἱ ἄνθρωποι χαίρουν πολλάκις, διότι τὸ ὄνομά των ἐγράφη εἰς ἐπίσημα βιβλία τοῦ κόσμου τούτου, εἰς Κατάλογους δηλαδὴ ἐπισημῶν προσώπων, Ὑπουργῶν, Καθηγητῶν Πανεπιστημίων, Πρεσβευτῶν, κ.τ.λ. Ἄλλ' οἱ Κατάλογοι αὐτοὶ εἶνε, φεῦ! τόσον μάταιοι! Μόνον ἂν τὸ ὄνομά μας γραφῇ εἰς τὸν Κατάλογον τοῦ Οὐρανοῦ, εἰς τὸ αἰώνιον καὶ ἀθάνατον «βιβλίον τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου», πρέπει νὰ χαίρωμεν» (Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου, Ἀρχιμανδριτοῦ, Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, μετὰ ἐρμηνείας, Ἐν Ἀθήναις 1969), σελ. 167-168.

201. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 185, 4-5, Ψαλμ. 68,29, πρβλ. Φιλίπ. 4,3, πρβλ. Ἄπ. 3,5, πρβλ. Ἄπ. 20,12, Ἄπ. 20,15, πρβλ. Ἄπ. 21,27.

202. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 185, 12-13, Ψαλμ. 7,10.

203. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 185,15, Ἦσ. 8,18, Ἐβρ. 2,13.

**ΧΑΡΙΣΤΕ ΣΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΓΑΠΑΤΕ
ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΑΣ
ΒΙΒΛΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ**

Στὴν Ἠπειρο πιστεύουν ὅτι «στὴ μέση τῆς Ἁγίας Σοφιάς εἶναι μιὰ κολώνα, ποὺ μόλις μποροῦν νὰ τὴν ἀγκαλιάσουν δυὸ ἄνθρωποι. Ἡ κολώνα ἔχει χρῶμα σὰν τοῦ ρεβυθιοῦ. Στὴ μέση τῆς κολώνας ἔχει μιὰ τρύπα. Ἄμα βάλεις ἐκεῖ τὸ δάκτυλό σου, αὐτὸ νοτίζεται. Εἶναι ἀγίασμα» καὶ ὅτι τὰ «φύλλα τῆς ἐξώπορτας μένουν ἀνοιχτὰ πάντοτε καὶ περιμένουν νὰρθεῖ ὁ **Πατριάρχης**» (Ἄλεξ. Χ. Μαμμόπουλου: Ἠπειρος, β', Ἀθήνα 1964, σελ. 250).

Ἡ Ἁγία Σοφία ἦταν ὁ πατριαρχικὸς ναός, ἡ Καθέδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ τῆς Κωνσταντινούπολης.

Στὴ Σύμη τῆς Δωδεκανήσου, στὴν ἐπίσημη ἀρχοντικὴ γυναικεία φορεσιά, τὴ «γουννελάτη», ἔβαζαν στὴ μέση τῆς «βέργωσης», τὸ «ἀποκορύφωμα τῆς στολῆς αὐτῆς» ποὺ ἀποτελοῦσαν «μαλαματένιες βέργες 24 καρσιῶν, οἱ ὁποῖες στόλιζαν τὴ σκούφια» ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὶς τρύπες, κι ἔνωναν δώδεκα χρυσοὺς μπεράτες τοποθετημένους παράλληλα σὲ ὅλο τὸ ὕψος τῆς, τρεῖς **δικέφαλους ἀετοὺς** (ἀργότερα ἀντικαταστάθηκαν μὲ κωνσταντινάτα ἢ βενετσιάνικα φλουριά). (βλ. Κ. Φαρμακίδη, Δωδεκανησιακὰ Χρονικὰ 3(1974), σελ. 244).

Ὁ δικέφαλος ἀετός, ἀρχαῖο χεττιτικὸ κατάλοιπο ποὺ καθιερώθηκε μετὰ τὴν πρώτη Ἄλωση (1204) στὴν Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας καὶ συμβόλιζε τὴ διεκδίκηση τῶν βυζαντινῶν ἐπαρχιῶν ποὺ εἶχαν κατακτηθεῖ στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία (Σπ. Λάμπρος), κατέστη ἐπὶ Παλαιολόγων ἔθνικὸ σύμβολο, γιὰ νὰ παραλειφθεῖ μετὰ τὴν Πτώση ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὲ ὑπέρθυρα σπιτιῶν κι ἀνάγλυφα, ὅπως στὴν Ὑδρα κ.ά. Τώρα ἡ ἐξήγηση ἦταν ὅτι τὰ δυὸ κεφάλια συμβόλιζαν τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀνθρώπινη καὶ τὴ θεία. Ἐπιβιώνει σὲ ἐκκλησιαστικὰ ἐγκόλπια, πολυέλαιους, σὲ σημαίες Μητροπόλεων, ἀκόμη καὶ σὲ ἀθλητικὰ σωματεῖα, ὅπως ὁ ΠΑΟΚ ἢ ἡ ΑΕΚ (οἱ «ὀμάδες τοῦ δικέφαλου ἀετοῦ»).

Ὁ «**μαρμαρωμένος βασιλιάς**», ποὺ ἔθρεψε τὰ ἀπελευθερωτικὰ ὄνειρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ χρόνια τῆς δουλείας, ποὺ πίστευε ὅτι δὲν φονεύθηκε, ἀλλὰ κάποτε θὰ ξυπνήσει ἀπὸ τὸν ὕπνο του καὶ θὰ κυνηγήσει τὸν κατακτητὴ ὡς τὴν

Κόκκινη Μηλιά, σύμφωνα μὲ τὸν ἔθνικὸ θρύλο, μὲ τὴν ἀντίσταση ποὺ προέβαλε ἔγινε κι αὐτὸς σύμβολο τῆς «ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀντίστασης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» (I. N. Θεοδορακόπουλος, «τὰ θεμέλια τοῦ Εἰκοσιένα τέθηκαν στὴν Ἄλωση»).

Τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ «βασιλίδα τῶν πόλεων», ἔπεφτε στὰ χέρια τοῦ Πορθητῆ, ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς τοῦ κυπριακοῦ, ὅπως ἔδειξε ὁ Ἐμ. Γ. Κριαρᾶς, θρήνου «Ἄνακάλυμα τῆς Κωνσταντινόπολης» ἔβαζε στὸ στόμα τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου **Κωνσταντίνου Παλαιολόγου** τούτα τὰ λόγια:

«Κόψτε τὸ κεφάλι μου, Χριστιανοὶ Ρωμαῖοι ἔπαρτέ το, Κρητικοί, βασάτε το στὴν Κρήτη, νὰ τὸ ἰδοῦν οἱ Κρητικοὶ νὰ καρδιοπονέσουν...».

Παλαιότερα τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν κρητικὸ (ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ πιστεύει ὁ Στυλιανὸς Ἀλεξίου) ἐξαιτίας τῶν παραπάνω στίχων, ἢ ἀποδοχὴ σήμερα τῆς κυπριακῆς προέλευσός του ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιὰτὶ δείχνει ὅτι ὁ πόθος νὰ μὴ διακοπεῖ ἡ ἱστορικὴ πορεία τοῦ «Γένους τῶν Ρωμαίων» («Θρήνος παπα Συναδηνοῦ τοῦ Σερραίου»), τῆς **Ρωμιοσύνης**, καὶ νὰ δοθεῖ ἢ σκυτάλη στὴν Κρήτη, ἦταν καθολικὸς ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πράγματι, ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς Βενετοκρατίας ἡ Κρήτη μπόρεσε νὰ συνεχίσει τὴ βυζαντινὴ παράδοση στὴν Τέχνη, τὰ Γράμματα κ.λπ.

Ἡ παράδοση περνάει ἀπὸ τὴ δημοτικὴ στὴ λόγια ποίηση. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης (1911-1996) στὸ ποίημά του «**Θάνατος καὶ Ἀνάστασις τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου**», ἀπὸ τὰ ὄχι τόσο γνωστὰ ἔργα του, λέγει γι' αὐτόν, τὸν «τελευταῖο Ἑλληνα»:

«Ὅλα τοῦ τάχαν πάρει. Καὶ τὰ πέδιλά του τὰ σταυροδετὰ καὶ τὸ τρικράνι του τὸ μυτερὸ καὶ τὸ τειχιὸ ποὺ καβαλοῦσε κάθε ἀπομεσήμερο νὰ κρατάει τὰ γκέμια ἐνάντια στὸν καιρὸ σὰ ζόρικο καὶ πηδηχτὸ βαρκάκι.

Καὶ μιὰ φούχτα λουίτζα ποὺ τὴν εἶχε τρίψει στὰ μάγουλα ἐνὸς κοριτσιοῦ μεσάνυχτα νὰ τὸ φιλήσει

(πῶς κουρναλίζουν τὰ νερὰ τοῦ φεγγαριοῦν στὰ πέτρινα τὰ σκαλοπάτια τρεῖς γκρεμοὺς ἀπ' τὴ θάλασσα...).

Μεσημέρι από νύχτα και μήτ' ένας πλάι του. Μονάχα οι λέξεις του οι πιστές που 'ομιγαν όλα τὰ χρώματα ν' αφήσουν μέσ' στο χέρι του μιὰ λόγχη απ' άσπρο φώς...».

Η Άλωση άσκούσε τέτοια επίδραση στη συνείδηση του Έλληνισμού, που ή μέρα που συνέβη, ή Τρίτη, ή «άποφράς ήμέρα», όπως την αποκαλούσαν οι παλαιοι λόγιοι, θεωρήθηκε «άσχημη μέρα». Η δεισιδαιμονική αυτή άποψη (ιδίως όταν ή Τρίτη συμπίπτει με τόν αριθμό 13: «Τρίτη και 13») ανατρέπει άκόμη και σήμερα τόν κανονικό ρυθμό της ζωής όσων την πιστεύουν: «Τήν ήμέρα αυτή άποφεύγουν ν' άρχίσουν οποιαδήποτε εργασία ή ν' άσχοληθούν την ήμέρα αυτή με κάτι σοβαρό, σημαντικό ή άκόμα και νά πάνε ταξίδι. Σε μερικά μέρη μάλιστα δέν κάνουν ούτε τις άπαραίτητες άσχολίες, γιατί άπαγορεύεται νά σκουπίσουν μετά από τόν φαγητό, φοβούμενοι μήν παρασύρουν με τόν σκούπισμα τὰ άγαθά του σπιτιού' άπαγορεύεται νά βάλουν «μπουγάδα», νά κλαδέψουν, νά μπολιάσουν κ.λπ.» (Τ. Νατσούλη: Προλήψεις και Δεισιδαιμονίες, Άθήνα 1974, σσ. 82-83). Στην Τήνο λένε χαρακτηριστικά: «Σάββατο κόψε νυφικό και Τρίτη ούτε τρίχα» (Άλ. Φλωράκη: Τήνος - Λαϊκός Πολιτισμός, Άθήνα 1971, σελ. 516).

Η Κωνσταντινούπολη, ή «Πόλη», διατηρεί την αίγλη της στις παροιμίες του έλληνικού λαού. Στη Σύμη της Δωδεκανήσου, όταν θέλουν νά πουν ότι χρειάζεται πολλή προσπάθεια για νά έπιτευχθεί κάτι, χρησιμοποιούν την παροιμία «πέτρα στην μέτραν έχτίστην ή Πόλη» (Σ. - Α. Καρανικόλα: Παροιμίες και φράσεις από τή Σύμη, Άθήνα 1980, σελ. 195). Στη Νίσυρο πάλι λένε «Κάλλιο μπρώτος στο χωριό σου παρά δεύτερος στην μΠόλη» κι άλλες παροιμίες για την Κωνσταντινούπολη (βλ. Κ. Ο. Σακελλαρίδη: Παροιμίες και Φράσεις από τή Νίσυρο, Άθήνα 1983, σελ. 268).

Άπό τή Χρυσοβίτσα Άστακού Άκαρνανίας είναι γνωστή ή παρακάτω παράδοση που τοποθετείται στον 19ο αϊ. και παρουσιάζει γιαυτό ξεχωριστό ένδιαφέρον:

«Στόν καιρό τών παλπούδων τών παλπούδων μας, κάποιοι από τόν χωριό μας ταξίδεψαν στην Πόλη. Όταν έμαθαν πώς εκεί ζούσε άκόμη μιὰ γριά από τή γενιά τών Έλλήνων, είπαν νά πάνε νά την ιδούν. Είχε άνάστημα πιό μεγάλο από άνθρωπου, μόνο που από τὰ γεράματα είχε στραβωθεί. Τούς ρώτησε νά μάθει για τόν

τόπο τους, και ύστερα γυρνώντας σ' έναν από αυτούς ζήτησε νά τής δώσει τόν χέρι του. Έκείνος τρόμαξε και δέν τόν άποκότησε, μόνο άρπαξε μιὰ μασιά που βρέθηκε στο τζάκι και τής τήν έδωκε. Η γριά έσφιξε τή μασιά μέσα στα δάχτυλά της και τήν έσπασε. Τότε τούς είπε: — Είσαστε δυνατοί και σεις, μὰ όχι όσο ήμασταν έμείς! (γιατί θαρρούσε πώς κρατούσε τόν χέρι του!) (βλ. Ι. Θ. Κακριδή: Οι άρχαιοι Έλληνες στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση, Άθήνα 1978, σελ. 18).

Μαρμαρώματα ή πετρώματα

Τά μαρμαρώματα ή πετρώματα άνάγονται στη βυζαντινή περίοδο κι έχουν σχέση με την άρχαία Ελλάδα, αλλά και την άγιολογία (μαρτύρια), όπως έδειξε ό Φαίδων Κουκουλής στον Στ' τόμο (1957) του μνημειώδους έργου του «Βυζαντινών βίος και πολιτισμός». Έκεί αναφέρει την παράδοση για πέτρωμα («άπολίθωση»), που περιέχεται στο συναξάρι της Άγίας Βαρβάρας. Σύμφωνα μ' αυτήν, προσπαθώντας ή Άγία, που έγινε χριστιανή ν' άποφύγει τόν διωγμό του πατέρα της, πήγε και κρύφτηκε σ' ένα βουνό. Ένας βοσκός που γνώριζε που ήταν ή Άγία έδειξε τόν μέρος με τόν δάκτυλό του. Τότε ή Άγία Βαρβάρα «κατηράσατο αυτόν και εύθέως έγέγοντο τὰ πρόβατα αυτού καθαρίδες και προσμένουσι τῷ τιμίῳ αυτής λειψάνῳ, αυτός δέ έγένετο λίθος και έστιν έως τής σήμεραν ήμέρας» (ό.π. σελ. 309).

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑ

- * **Η ΕΝΟΡΙΑ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ**, φυλλάδιο (Μητροπ. Ναυπάκτου και Άγίου Βλασίου Τεροθέου).
- * **ΕΝΟΡΙΑ: Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝ Τῷ ΜΕΣῶ ΗΜῶΝ** (Πρωτοπρεσβ. Γεωργίου Μεταλληνού).
- * **Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ:** «ύπέρ τής του κόσμου ζωής και σωτηρίας» (Πρωτοπρ. Γεωργίου Μεταλληνού).

Π Α Ρ Α Π Ο Ν Α

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἄναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Κυτίον παραπόνων

Εἶδος ἐν ἀνεπαρκείᾳ. Ὅλο καὶ ἐξαφανίζονται, ἐνῶ παλιότερα ὑπῆρχαν ἐκτεθειμένα δίπλα στὸν ὁδηγὸ τοῦ λεωφορείου, στίς ἀφετηρίες τους, σὲ ἀεροπλάνα, τραίνα, σὲ καταστήματα, σὲ δημόσιες ὑπηρεσίες. Ὁ πολίτης μποροῦσε νὰ καταθέσει σὲ μιὰ κόλλα χαρτί τὴ δυσαρέσκειά του, τὴ μεμψιμοιρία του, τί παράπονα εἶχε σχετικὰ μὲ τὴν παροχὴ ὑπηρεσιῶν ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶχε καὶ τελικὰ δὲν τὶς ἀπολάμβανε. Ἴσως σήμε- ρα τὰ κυτία παραπόνων νὰ ἔχουν ἀντικαταστα- θεῖ μὲ τηλεφωνικοὺς ἀριθμοὺς, στοὺς ὁποίους μπορεῖ ὁ δυσαρεστημένος νὰ ἀπευθύνεται καὶ νὰ ἐκθέτει προβλήματα, παράπονα, καταγγε- λίες¹.

Μία ἄλλη ὑπόθεση θὰ ἦταν ὅτι πλέον δὲν ὑπάρχουν παράπονα, ὅλες οἱ ὑπηρεσίες λειτουργοῦν ἄψογα ἢ ἀκόμα ἢ πεποίθησι ὅτι καὶ νὰ λεχθῶν δὲν πρόκειται νὰ εἰσακουσθοῦν. Σ' αὐ- τὴν τὴν περίπτωση ὁ πολίτης τὸ παίρνει ἀπόφα- ση ὅτι δὲν γίνεται τίποτε καὶ ἀπογοητευμένος παραιτεῖται ἀπὸ ὅποιαδήποτε διεκδίκηση ἐκ- φράσεως καὶ ἀποδοχῆς τῶν παραπόνων του. Τοῦ μένει αὐτὸ τὸ *παρὰ τὸν πόνον*, ποὺ ἀπομέ- νει ὡς «θλιβερὰ θυμικὴ διάθεσις τινός, διὰ προσγενόμενον εἰς αὐτὸν ἀδίκημα ἢ διὰ γεγο- νὸς ἢ κατάστασιν δυσάρεστον», μία παρ-ενέρ- γεια τῶν δεινῶν ποὺ ὑφίσταται².

Γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα

Ἄν ὅμως ρίξουμε μιὰ ματιὰ τριγύρω μας δὲν βλέπουμε πολλοὺς παραιτημένους ἀπὸ τὸ νὰ δεινολογοῦν. Ὅλοι παραπονοῦνται γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα. Σπάνιες εἶναι οἱ περιπτώσεις ἐκεί- νων ποὺ ἐκφράζουν ἓνα μόνο παράπονο. Ἄν διατρέχαμε μάλιστα τὰ ἑλληνικὰ τραγούδια καὶ ποιήματα ἢ λέξι παράπονο σὲ ἐνικὸ ἢ πληθυντι- κὸ ἀριθμὸ ἐμφανίζεται μὲ μεγάλη συχνότητα.

Δὲν χρειάζεται ὅμως νὰ ἀνατρέξουμε σὲ τραγούδια καὶ ποιήματα γιὰ νὰ διαπιστώσουμε ὅτι ὁ Ἕλληνας εἶναι αἰωνίως παραπονούμενος.

Τὸ διακρίνεις στίς φυσιογνωμίες ὄλων ὅσους συναντᾷς λίαν πρωῖ, ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός. Πολλοὶ τὸ ἐκφράζουν διακριτικὰ μὲ ἐπι- φωνήματα «ᾄχ» «βάχ»· ἄλλοι μὲ φουσηματα καὶ ἀναστεναγμούς. Ἄλλοι ὅμως δὲν διστάζουν κα- θόλου. Φωναχτά, *expressis verbis*, διατυπώνουν αὐτὸ ποὺ τοὺς δυσκολεύει ἢ τοὺς στενοχωρεῖ: τὸ λεωφορεῖο ποὺ δὲν ἔρχεται ἢ ποὺ τὸ ἔχασαν· τὸ φανάρι ποὺ δὲν ἀνάβει γρήγορα· ὁ μπροστι- νὸς ὁδηγὸς ποὺ δὲν ξεκινάει· τὸ ἀκυρωτικὸ μη- χάνημα ποὺ δὲν λειτουργεῖ· ὁ τροχονόμος ποὺ βαριέται νὰ κουνήσει τὰ χέρια του ἢ ν' ἀλλάξει φορὰ στὰ αὐτοκίνητα ποὺ τὸν περικυκλώνουν. Ὅλους κάτι τοὺς πειράζει, ὅλους κάτι τοὺς ἐνο- χλεῖ. Τὰ πράγματα γιὰ τοὺς περισσότερους δὲν ἔρχονται βολικά. Τὸ παραμικρὸ τοὺς ξεβολεύει καὶ βρίσκονται ἀνὰ πᾶσα στιγμή μὲ τὸ παράπο- νο στὸ στόμα.

Οἱ κατηγορούμενοι

Ὁ μεγάλος κατηγορούμενος, ἢ ἴδια ἢ ζωή. Δὲν μᾶς τὰ ἔφερε ὅπως τὰ περιμέναμε. Ἄλλα φαίνεται νὰ μᾶς ὑποσχόταν στὰ νιάτα μας καὶ τώρα ὅπως τὰ βλέπουμε μᾶλλον μᾶς ἀπογοη- τεύουν. Κατὰ δεύτερο λόγο ἢ Κοινωνία. Οἱ συν- θήκες, οἱ κοινωνικὲς ἀδικίες, ἢ τάξη στὴν ὁποία ἀνήκουμε. Τὸ ἐπάγγελμά μας, τὰ κόμματα, ἢ οἰ- κογένειά μας, ὁ ἄντρας μας, ἢ γυναίκα μας, τὰ παιδιὰ μας, οἱ φίλοι μας, ὁ Θεός, ἢ Ἐκκλησία, ὁ ἴδιος μας ὁ ἑαυτός. Ὅταν δὲν μᾶς φταίνει ὅ- λοι οἱ ἄλλοι τότε σίγουρα μᾶς φταίνει ὁ Θεὸς κι ὁ ἑαυτός μας. Κι εἶναι φορὸς ποὺ βλασφημοῦμε κι ἀναθεματίζουμε ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ τὸν ἴδιο τὸ Θεό.

Εὐκόλος κατηγορούμενος ὁ Θεός, γιὰτὶ ἀ- σφαλῶς δὲν παίρνει στὰ σοβαρὰ τὶς κατηγορίες μας καὶ τὴν ἀγανάκτησή μας. Δὲν ἀπαντᾷ μὲ κεραυνοὺς κι ἀστροπελέκια. Ξέρει νὰ περιμένει, νὰ ξεθυμάνει ὁ θυμὸς μας, νὰ λιγοστέψει τὸ πα- ράπονο, νὰ δοῦμε καθαρὰ ποιὸς ἢ τί φταίνει. Νὰ σταματήσουν καὶ τὰ ἀνάιτια παράπονα ἐναντίον

του έαυτου μας. Πόσες φορές δέν ζητάμε άπ' αυτόν ύπερβολικά πράγματα στα όποια δέν ανταποκρίνεται. Καί μπλέκονται σ' αυτές τις άπαιτήσεις μας Θεός και έαυτός και παρακολουθούμε έμείς σαν τρίτοι, σα να μη ξέρουμε στην τριόβαθη ψυχή μας πως: «*Άν ήθελε ο Κύριος, μπορούσε να μάς κάνει άλλο πράγμα*»³.

Γνωρίζουμε ότι στο βάθος άδικούμε και τους δύο όταν τους κατηγορούμε. Ίδιαίτερα τō Θεό. Καί θυμάμαι, παραλλάσσοντας τα λόγια του δικαίου ληστή, ότι έμείς πάσχουμε — κατηγορούμεθα δικαίως, αυτός δέ άδίκως. Τō δικαίως σημαίνει στην περίπτωση μας, ότι πολλές φορές αυτά που ύφιστάμεθα και για τα όποια παραπονούμεθα μπορεί και να τα ύφιστάμεθα γιατί πραγματικά έρχονται σαν συνέπειες της δικής μας κακής συμπεριφοράς. Είναι δικό μας τō φταίξιμο.

Άλλά και στην περίπτωση που δέν είμαστε έμείς οί φταίχτες, *πάλι φταίμε* που δέν μπορούμε ν' άνεχτούμε έστω και μιá άδικη συμπεριφορά των άλλων άπέναντί μας, μιá λεκτική άπρέπεια, μιá περιφρόνηση, μιá παρεξήγηση και βασανίζομαστε με χίλιους δυό λογισμούς. Κι αντί ν' άντιπαρερχόμαστε, μένουμε κι έπιμένουμε να βγάλουμε την άκρη, ένω άκρη δέν ύπάρχει και πρέπει να κόψουμε τόν κόμπο για να βρεθει κάποια άκροϋλα. Μένοντας στο παράπονο χάνουμε συνήθως τόν καιρό μας που είναι πολύτιμος. Μένουμε καθηλωμένοι και κλαίμε διηγώντας τί έχουμε χάσει, ένω ξέρουμε, καθώς μάς διαβεβαιώνει ο έθνικός μας ποιητής ότι: «*παράπονο χαμός καιρού σ' ό,τι κανείς κι á χάρση*»⁴.

Πάνω σ' αυτό τō σημείο έχουμε πολλή δουλειά να κάνουμε. Όχι τόσο στο να έξαλείψουμε τις αιτίες παραπόνων, όσο στο να μη παραπονώμαστε *κι όταν* έχουμε άκόμη χίλιες δυό αιτίες για να παραπονεθούμε. Ίσως είναι ένα άπό τα βασικά σημεία ποιμαντικής άγωγής που θα πρέπει να υίοθετήσουν οί ποιμένες μας έναντι του ποιμνίου τους. Να μάθουν πρώτα πρώτα να μην παραπονιούνται οί ίδιοι. Θα έκπλαγούμε άν τō βράδυ άπαριθμήσουμε εκείνα για τα όποια παραπονώμαστε συνήθως. Άς αρχίσουμε παραπονούμενοι για τα μοσά. Ή αρχή είναι τō ήμισυ του παντός. Καί μετά ποιός ξέρει: τō «μη παραπονείστε, είναι μεταδοτικό» και μπορεί να σημαίνει και τō τέλος των παραπόνων! Γένοιτο.

ύποχρεούνται να έφοδιαστούν άπό την 1η Ίουνίου με ειδικά δελτία παραπόνων, έτσι ώστε οί πελάτες που μένουν δυσαρεστημένοι να μπορούν να καταγγείλουν τις κακές ύπηρεσίες στην άρμόδια διεύθυνση του ύπουργείου Άνάπτυξης («*Ή Καθημερινή*» 30.4.1997).

2. Λήμμα «παράπονον» στο *Νεότερον Έγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ήλιου*», τ. 1Ε', Άθήναι χ.χ., σ. 511.

3. Ή έκφραση «τριόβαθη ψυχή» άπό τους Έλεύθερους πολιορκημένους, του Δ. Σολωμού, Σχεδιάσμα Β' 12 στα «Μικρά Τσέλης» των Έκδ. Καστανιώτης, Άθήνα 1996, σ. 27. *Ήσυχη* (ή Πατρίδα, ή Μεγάλη Μητέρα) *για τή γνώμη τους* (των παιδιών της), *άλλ' όχι για τή Μοίρα, / Και μέσ στην τριόβαθη ψυχή ο πόνος της πλημύρα*.

Ό στίχος: *Άν ήθελε ο Κύριος...*, προέρχεται άπό τō τέλος της Βιογραφίας της Μοναχής Γαβριηλίας στο βιβλίο της, *Ή άσκητική της αγάπης*, Σειρά Τάλαντο, Άθήνα 1997, σ. 153.

4. Άπό τους Έλεύθερους πολιορκημένους, δ.π. 32, σ. 32.

ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

*** Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ**

(έγκόλπιο, σέ έκδοση πολυτελή).

*** Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ μέ μετάφραση (έγκόλπιο, σέ έκδοση πολυτελή).**

*** Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

(έγκόλπιο, σέ έκδοση πολυτελή).

*** Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ**

*** ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ, άγιου Κυρίλλου Ίεροσολύμων (Κατήχηση Μυσταγωγική Ε').**

*** ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ, άγιου Μαξίμου του Όμολογητού.**

*** Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (Μητροπ. Κοζάνης Διονυσίου), 52 όμιλίες για τή βαθύτερη κατανόησή της.**

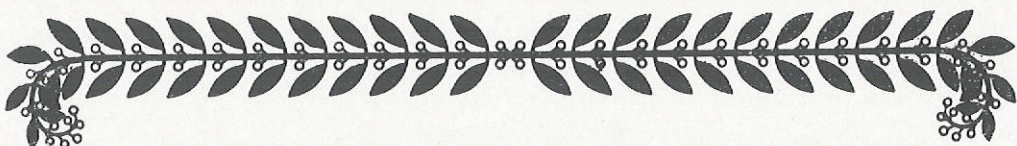
*** ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ (π. Χαράλάμπους Χατζοπούλου).**

*** Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

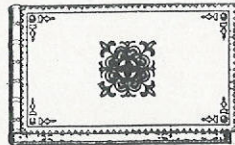
(Π. Εύδοκίμωφ), Έρμηνεία και άνάλυση της Λειτουργίας του Ίω. Χρυσοστόμου.

**ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

1. Πληροφορούμεθα ότι όλες οί έπιχειρήσεις έστίασης

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

Τιμητικός τόμος στὸν ποιητὴ - λογοτέχνη
Π. Β. Πάσχο

Ἐνα ἐξαιρετικὰ καλαίσθητος τόμος μὲ κριτικὰ καὶ ἐγκωμιαστικὰ κείμενα γιὰ τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ Π. Β. Πάσχου ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἀρμός» κυκλοφόρησε πρόσφατα. Καὶ πρόκειται γιὰ μία πλούσια προσφορά στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικές. Ἄφου τὰ κείμενα ποὺ περιλαμβάνονται στὸν τόμο εἶναι ὅ,τι τὸ πιὸ ἐκλεκτὸ σὲ καταξιωμένα ὀνόματα συγγραφέων διαθέτουμε σήμερα στὴν ὀρθόδοξη πεζογραφία καὶ ποίηση. Καὶ ὅ,τι πιὸ ἐγκυρο καὶ ἀναγνωρισμένο μπορεῖ νὰ γραφτεῖ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ πορεία, τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ προσφορά τοῦ Π. Β. Πάσχου στὸ σύγχρονο ἑλλαδικὸ κόσμο καὶ ὄχι μόνον.

Εἶναι γεγονός ἀναντίρρητο πιά, ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία ἔχει ἐμπλουτισθεῖ βαθύτατα μὲ οἰκουμενικοῦ κύρους ἔργα ποὺ προέρχονται ἀπὸ καλλιτέχνες, οἱ ὁποῖοι ζοῦν, βιώνουν καὶ ἐκφράζουν τὸ ἀναγεννητικὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ αὐτὸ γίνεται ὀλοφάνερο ὅταν ξεφυλλίσει κανεὶς τὸν ὡραῖο τόμο μὲ τὰ ἀφιερωμένα κείμενα στὸ πολυσιδεῖς ἔργο τοῦ Π. Β. Πάσχου: Δὲν ἀναφέρονται μόνον αὐστηρὰ στὴ βιογραφία τοῦ πανάξιου τιμώμενου προσώπου. Ἀλλὰ ἐμβαθύνουν σ' αὐτὸ τὸ ἐλπιδοφόρο φαινόμενο ποὺ λέγεται στὶς μέρες μας στροφὴ στὶς καλλιτεχνικὲς πηγές τῆς Ὀρθοδοξίας. Γιὰ τὴν ὁποία στροφὴ ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς ἔχουν ποικιλοτρόπως καταβάλλει πλούσιο καὶ ἀποτελεσματικὸ μόχθο ἐπὶ δεκαετίες τώρα. Ἔχουν δουλέψει μερόνυχτα. Καὶ ἔχουν ὀδηγήσει, μὲ ἐπιμονὴ καὶ ἐμπνευση, τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ – καὶ τὸν ὀδηγοῦν – στὶς ἀληθινὲς καὶ αἰώνιες πηγές τῆς Πίστης καὶ τῆς Ἐλπίδας.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἀσφαλῶς τοὺς φωτιστὲς - βράχους καὶ φάρους εἶναι καὶ ὁ Π. Β. Πάσχος. Συνέχεια τοῦ Ἄλ. Παπαδιαμάντη, τοῦ Ἄλ. Μωραϊτίδη, τοῦ Φώτη Κόντογλου, τοῦ Ν. Γ. Πεντζίκη καὶ ἄλλων ἀφανῶν ἐργατῶν τοῦ λόγου τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας καὶ τέχνης. Ἐνας ἀληθινὸς δείχτης ζωῆς, ποὺ τὴ σκιαγραφία του μόνον δίνουν μὲ ἀγάπη, τρυφερότητα καὶ ἀναγνώριση ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐργάτες στὸν Ἀμπελώνα τοῦ εὐαγγελικοῦ Παραδείσου.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ μάλιστα ἡ ἀπόκτηση τοῦ τόμου εἶναι ἓνα πολύτιμο – πνευματικὰ, χρηστικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ – ἐγγεῖριδο. Γιατὶ δὲν ἀποτελεῖ μόνον κώδικα ἐπικοινωνίας καὶ γνώσης μὲ τὸ πολὺπλευρο ἔργο

καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ τιμώμενου καθηγητῆ, ποιητῆ, λογοτέχνη καὶ ἀνθρώπου. Μὰ εἶναι καὶ ἓνας ἀδιατίμητος θησαυρὸς μὲ σπάνια, ἐπίκαιρα κείμενα - ἀριστουργήματα, ποὺ δίνουν ὅλες τὶς παραμέτρους τῆς σύγχρονης ἀντίληψης καὶ φιλοσοφίας γιὰ τὶς Τέχνες μέσα στὴν ὀρθόδοξη Πίστη. Πραγματικὴ προσφορά γενικότερα στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία.

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

«ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΑΣ»

Εἶναι πράγματι εὐχάριστη καὶ ἀναγκαῖα ἡ ἐκδοσιὶν ὡραίων φυλλαδίων στὴ σειρά: «Πῶς καὶ γιατί στὴν Ἐκκλησία μας», ποὺ μὲ ιδιαίτερη ἐπιμέλεια συνεχίζει νὰ πραγματοποιεῖ ἡ Μητρόπολις Δημητριάδος.

Πρόκειται γιὰ καυτὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἀναφορὲς σὲ ἐπίκαιρα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας.

Κρατῶ στὰ χέρια μου μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἀποδοχὴ καὶ στὴν ἐπιδοκιμασίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν: 1. «Πῶς περνοῦν οἱ Ἕλληνες τὴν Κυριακὴ τους...», 2. «Πῶς πρέπει νὰ στεκόμαστε μέσα στὴν Ἐκκλησία», 3. «Ἡ προσέλευση τῆς θείας Μετάληψης», 4. «Ναρκωτικά, ἡ μάρτυρα ποὺ πουλάει».

Ἡ κοινωνία μας σήμερα ζῆ μέσα στὴν παραπληροφόρηση, στὶς πλάνες, στὶς παρεξηγήσεις, στὴν προπαγάνδα καὶ ἀκόμα στὴν ἀγνοία. Ἔρχονται λοιπὸν αὐτὰ τὰ ἐγχρωμα φυλλάδια καὶ μὲ εὐληπτο τρόπο, παραστατικὸ καὶ ἀψογα καλλιτεχνικὸ καὶ μοντέρνο, γιὰ νὰ ἐνημερώσουν σωστὰ τὸν πολίτη - πιστό, νὰ τοῦ ποῦν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τοῦ δώσουν τὶς πρέπουσες κατευθύνσεις, ὥστε νὰ πάρει τὶς εὐθύνες του ἀπέναντι στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν κόσμον ὅπου ζῆ.

Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀποψη μάλιστα περιμένει κανεὶς νὰ δεῖ νὰ ἐκδίδονται καὶ φυλλάδια γιὰ τὸ Περιβάλλον, γιὰ τὴν Παράδοση μέσα στὴν Ἐκκλησία, γιὰ τὸ ρόλο τῶν Μέσων «Μαζικῆς» Ἐπικοινωνίας, γιὰ τὴ μάρτυρα τῶν τυχερῶν παιχνιδιῶν καὶ ἄλλα. Τὸ εὐχόμεστε καὶ τὸ περιμένουμε.

Νέστορα Μάτσα

«Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΧΑΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝ»

Μνήμες σκληρῆς, πονεμένης θύμησης, πίκρα, πόνο καὶ νοσταλγία εἶναι τὸ «Ἡμερολόγιον ἐνὸς παιδιοῦ στὸν ἐμφύλιον», ποὺ κυκλοφόρησαν οἱ ἐκδόσεις Τ. Πιτσιλός.

ΜΙΧΑΗΛ ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΑΛΑΝΟΣ

Ο ΓΛΑΦΥΡΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(1862-1948)

Τοῦ Πρεσβυτέρου κ. Γεωργίου Δρ. Χαραμαντά, π. Θ.

Ὁ Μιχαὴλ Ἰωάννου Γαλανός, ὁ κορυφαῖος ἐκκλησιαστικὸς ρήτορας τοῦ 20οῦ αἰώνα, γεννήθηκε στὴ Χώρα, τὴν πρώτη πρωτεύουσα τῆς «ἐλληνικότατης» νήσου Καλύμνου τῇ 16ῃ Μαρτίου 1862. Στὴ νεαρή του ἡλικία πρωτοδιδάχτηκε τὰ ἐλληνικὰ γράμματα στὸ φημισμένο «Ἑλληνικὸν Σχολεῖον» Χώρας, ποῦ εἶχε ἰδρῦσει στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα, ὁ διαπρεπὴς Καλύμνιος Διδάσκαλος Ἱερομόναχος Γεράσιμος Σφουγγαρέλης καὶ στὸ ὁποῖο εἶχαν διδάξει «ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν» οἱ φωτοδότες καὶ σοφοὶ Καλύμνιοι Ἑλληνοδιδάσκαλοι Διάκονος Ἰεζεκιὴλ Παπουτσίνας καὶ Φιλόλαος Καλαβρός. Στὴ συνέχεια γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἐγκύκλιων σπουδῶν του μετέβη στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ συγκεκριμένα στὴν Ἀθήνα, ὅπου φοίτησε στὸ Βαρθάκειο.

Ὡστόσο ἀξιωματιμώμενο εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι στὴ διάρκεια τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν μελέτησε τὸν Ἱερὸ Χρυσόστομο, γεγονός ποῦ τὸν ἐπηρέασε, ὥστε πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ συνεχίσει τὶς σπουδές του στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τελικὰ μετὰ ἀπὸ ὑπόδειξη τοῦ πατέρα του, σπούδασε στὴ Νομικὴ Σχολή.

Πρόκειται ὄχι γιὰ μία φανταστικὴ, κατασκευασμένη ἱστορία ἀλλὰ γιὰ πραγματικὴ διήγηση ποῦ τὴν ἐξῆσε ὁ συγγραφέας ὡς παιδί καὶ τὴν ἀφηγεῖται μ' ἓνα ἄμεσο, ἀπλό καὶ συνταρακτικὸ τρόπο. Εἶναι κοντολογίς ἓνα ἔπος. Μία μοναδικὴ περιπέτεια εὐαισθησίας, ποίησης καὶ ψυχικοῦ μαρτυρίου ποῦ σπάνια δίνεται στὴν πεζογραφία μας μὲ τόση εὐλικρίνεια, ἀλήθεια καὶ τρυφερότητα. Γιὰ νὰ συμπεραίνει ὅμως τελικὰ ὅτι παρὰ τὴν τραγικότητα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, τὴ δυστυχία καὶ τὴν ἀπόγνωση «κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σκοτώσει ἓνα ζωγραφισμένο περιστέρι». Ποῦ σημαίνει ὅτι αὐτὸ τὸ παιδί, ποῦ τὰ μάτια του εἶδαν τὴν πιδ ἀνάληψη καὶ τραγικὴ πραγματικότητα, ποτὲ δὲν ἔχασε τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα του στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Δίδαγμα πάντοτε ἐπίκαιρο καὶ συγκλονιστικὸ γιὰ τὸν καθένα ἄνθρωπο ποῦ ζῆ τὴν προσωπικὴ του διαδρομὴ μέσα στὸν κόσμον τῆς θλίψης καὶ τῆς ἀβεβαιότητας.

Καὶ πραγματικά, ὁ ἀτσάλινος κόσμος ποῦ ζοῦμε, ἀπαιτεῖ καὶ ἀτσάλινο θάρρος, ὑπομονὴ καὶ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό. Καὶ σ' αὐτό, ὅπωςδῆποτε, παραδειγματίζει τὸν ἀναγνώστη τὸ βιβλίον τοῦ Νέστορα Μάτσα ποῦ εἶναι γραμμένο μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιάς του.

Φς

Ἐπιπρόσθετα σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν, ἐπιδόθηκε μὲ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον σὲ σοβαρὲς θρησκευτικο-θεολογικὲς μελέτες, ἀλλὰ καὶ σὲ συγγραφές. Ἀποτελεσμα τῆς ἔκφρασής του αὐτῆς, ἦταν νὰ συγγράφει τὸ πρῶτο ἀπολογητικὸ του ἔργο μὲ τὸν τίτλον «Μελέτη περὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας» μὲ βάση τὴν καταπολέμηση τῶν ποικίλων ὑλιστικῶν θεωριῶν.

Τὸ 1882 καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς, ἐπέστρεψε στὴ τουρκοκρατωμένη γενέτειρά του Κάλυμνον μὲ ἀποκλειστικὸ καὶ μόνον σκοπὸ νὰ δικηγορήσει. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ μεθεπόμενον ἔτος (1884) μετέβη στὸ Ὄθωμανικὸ Ἐφετεῖο τῆς Χίου, ὅπου μετὰ ἀπὸ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις τοῦ δόθηκε ἡ ἀπαραίτητη ἄδεια γιὰ νὰ δικηγορήσει στὸ γενέθλιο νησί του, μὲ βάση ὅμως τὴν ἀρχή, ὅτι στὴν πορεία τῆς ἐξασκήσεως τῶν δικηγορικῶν του καθηκόντων, οὐδέποτε θὰ ἀνελάμβανε νὰ ὑπερασπίσει ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τὴν οἰανδήποτε ἀδίκην ὑπόθεση.

Παράλληλα ὅμως ἄρχισε μὲ ἐνδιαφέρον καὶ τὰ πρῶτα του θρησκευτικὰ κηρύγματα μὲ ἐπίκεντρο τῆς κηρυγματικῆς του δραστηριότητος τὸν πάνσεπτον Καθεδρικὸ Ναὸ τῆς Παναγίας Κεχαριτωμένης Χώρας, ὅπου τὸ 1885 μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Πάπμου Ἐπισκόπου Λέρνης Δανιὴλ Κεφαλλιάνου (1875-1888) ἐκφώνησε τὸ πρῶτον του κήρυγμα.

Γιὰ τὸ κήρυγμά του αὐτὸ ὁ ἴδιος γράφει σ' ἓνα «Αὐτοβιογραφικὸ Σημειώμά» του τὰ ἀκόλουθα:

«... τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1885 ἐπηγγέλθην μόνον τὸν δικηγόρον, μὲ κατέλαβεν ἀκατάσχετος καὶ ὁ πόθος τοῦ ἐν τῷ ναῷ κηρύγματος. Ἡ εὐχέρεια τοῦ δικανικοῦ λόγου μ' ἐπειθεν ὅτι ἤμπορῶσα νὰ τολμήσω καὶ διὰ τὸ κήρυγμα. [...].

Αὐτὴν μου τὴν διάθεσιν τὴν ἔκαμα γνωστὴν μὲ πᾶσαν εὐλικρίνειαν πρὸς τὸν τότε Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπалаίας Δανιὴλ, ἐδρεύοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς Κάλυμνον ὡς πολυανθρωποτέραν καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν διὰ τὴν ὅλην κοινοτικὴν τῆς συγκροτήσιν καὶ ἐκεῖνος τὸ ἤκουσε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ κατάλληλον προπαρασκευήν

διὰ μίαν σύντομον ὁμιλίαν εἰς γλώσσαν καταληπτήν ἀπὸ τὸν λαόν, ἕκαμα τὸ πρῶτον μου κήρυγμα εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Χώρας, ἡ ὁποία ἦτο ἀνέκαθεν ἡ ἔδρα τοῦ Ἐπισκόπου».

Μὲ τὸ κήρυγμά του αὐτό, καθιερώθηκε ἐπίσημα σὰν ἱεροκήρυκας τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Καλύμνου, γεγονός πού τοῦ ἐπέτρεπε νὰ κηρύττει τακτικὰ τὸν θεῖο λόγο. Ἐπίσης στὴν περίοδο τῆς δικηγορίας του κήρυττε τακτικὰ καὶ στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἱερατικοῦ Συνδέσμου» τὸν ὁποῖο εἶχε ιδρύσει τὸ 1890 ὁ πρῶτος μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου (Ἀστυπαλαίας) Χρῦσανθος ὁ Βυζάντιος (1888-1894).

Τὸ 1887 ἐνῶ βρισκόταν στὴν Ἀθήνα καταξιώθηκε νὰ γνωριστεῖ προσωπικὰ μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Διαλησιᾶ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐνταχτεῖ ὀλόψυχα στὴν ἀναμορφωτικὴ του κίνηση καὶ στὴ συνέχεια νὰ συμβάλει καὶ ὁ ἴδιος μὲ ὄλες του τὶς δυνάμεις ὄχι μόνον στὴ θεμελίωση τοῦ Συλλόγου «Ἡ Ἀνάπλασις» ἀλλὰ καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ πού ἐκδόθηκε τὸ παραπάνω ἔτος καὶ τοῦ ὁποίου χρημάτισε πρῶτος Διευθυντής του.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1888 καὶ συγκεκριμένα στὴν ἐπίσημη τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Β' Δημοτικοῦ Σχολείου Χώρας (Φλεβάρης 1888) μὲ ἐντολὴ τῆς Δημογεροντίας Καλύμνου, μπροστὰ σ' ἕνα κατάπληκτο ἀκροατήριον ἐκφώνησε τὸν θαυμάσιον λόγον του «Σχολὴ καὶ Ναὸς» ὅπου μὲ τὴ γνωστὴ εὐγλωττία του, μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἶπε καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἐὰν πνεῦμα Θεοῦ ἐπίκειται ὑπὲρ τὸν θόλον τοῦ Ναοῦ ἐκεῖνου, πνεῦμα Θεοῦ περὺν γίξει καὶ ὑπὲρ τὴν στέγην τοῦ σχολείου τούτου. Ναί. Ἐὰν ἀσπαζώμεθα τὰς χεῖρας τῶν ἱερέων, ἅς σφίξωμεν τουλάχιστον ἀδελφικὰ καὶ μὲ εὐγνωμοσύνην τὰς χεῖρας τῶν διδασκάλων. Ὁ Γρηγόριος, ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲν ἐδοξάσθησαν ὡς κληρικοὶ μόνον, ἀλλὰ ὡς κληρικοὶ διδάσκαλοι. Ἡ περικαλύπτουσα αὐτοὺς λαμπρὰ αἴγλη εἶναι αἴγλη διδασκαλική. Ψυχὰς κατεργάζεται ὁ ἱερεὺς, ψυχὰς κατεργάζεται καὶ ὁ διδάσκαλος».

Ἀπὸ τὸ 1887 μέχρι τὸ 1892 ὁ χρόνος του ἄρχισε νὰ μοιράζεται μεταξὺ τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Καλύμνου στὴν ὁποία δικηγοροῦσε μὲ ἐπιτυχία, ἀλλὰ ταυτόχρονα κήρυττε καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τῆς Κεχαριτωμένης.

Δυστυχῶς ὁμως τὸ 1892, ἀναγκάστηκε νὰ ἐκπατριστεῖ ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν Κάλυμνο, πού μέχρι τὸ ἔτος αὐτὸ ἦταν τὸ πνευματικὸ του ὀρηκτήριον, κάτω ἀπὸ δραματικὰς συνθήκας καὶ νὰ καταφύγει στὴν ἐλεύθερον Ἑλλάδα γιὰ νὰ ζήσει μακριὰ ἀπὸ τὰ φο-

βερὰ δεσμά τῆς μισητῆς τουρκικῆς δουλείας.

Ἄφορμὴ γιὰ τὸν ἀναγκαστικὸν του ξεριζωμό, ἦταν ἕνα πατριωτικὸν ἄρθρον του, πού δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸν «Ἡ Ἀνάπλασις» καὶ πού θεωρήθηκε ἐπιλήψιμον ἀπὸ τὶς τουρκικὰς ἀρχάς.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐγκατάστασίν του στὴν Ἀθήνα, ἀφοσιώθηκε «ψυχῇ τε καὶ σώματι» στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἰδιαίτερον ὅμως ἀγάπην στὴ διακονίαν ὄχι μόνον τοῦ θεοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ στὴ δημοσίευση πολυπληθῶν δημοσιευμάτων στὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν Τύπον, κυρίως ὅμως στὸν περιοδούδαστο περιοδικὸν «Ἡ Ἀνάπλασις».

Ἄναφορικὰ ὅμως μὲ τὸ θεῖον κήρυγμα θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ τὸ γεγονός ὅτι διέθετε γι' αὐτὸ ἀκλόνητη πίστις στὸ Θεὸν καὶ πλήθος προσόντων· δηλονότι μεθοδικότητα, σαφήνεια, πειθὸν καὶ φωνὴν ἐκφραστικὴν, ἡ ὁποία ἀκουγόταν μὲ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς ἀκροατὰς του.

Ὡστόσο θὰ πρέπει νὰ ἀναφεροῦμε στὸ γεγονός, ὅτι καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἀναπλάσεως» ὁ ρητορικὸς του λόγος κυριολεκτικὰ συνάρπαξε μὲ τὴν καταπληκτικὴν ρητορικὴν εὐφράδειάν του. Γι' αὐτὸ ὅταν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου ἀποφάσισε νὰ ἐπεκτείνει τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ σ' ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς μὲ προθυμίαν καὶ ἐνθουσιασμὸν ἄρχισε τὶς μεγάλας ἱεραποστολικὰς του περιουδεῖς στὰ πλεον ἀπόκεντρα καὶ «...ἐστερημένα πάσης ἐπικοινωνίας μὲ τὸν λοιπὸν κόσμον χωρία».

Στὴ διάρκεια τῶν ἱεραποστολικῶν του ἐξορμησεων ἐπισκέφτηκε «κατ' ἐπανάληψιν» τὶς πόλεις Κόρινθο, Αἴγιο, Πάτρα, Πύργον, Μεσολόγγιν, Τρίπολη, Καλαμάταν, Χαλκίδα, Λαμία, Ἄμφισσα, Θήβα καὶ ἄλλες, ὅπου μὲ τὴ χάριν τοῦ λόγου του κυριολεκτικὰ γοήτευε τοὺς πολυπληθεῖς ἀκροατὰς του.

Τὸ 1907 σὲ ἐπιβράβευση τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τοῦ ἀπονεμήθηκε ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δαμιανὸν (1897-1931) ὁ «Χρυσὸς Σταυρὸς» τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τὸ 1910 ἀκολούθησε μὲ ἐνθουσιασμὸν τὸν ἐθνάρχην Ἐλευθέριον Βενιζέλον στὴν ἀνορθωτικὴν του πορεία. Στὶς ἐκλογὰς μάλιστα πού διεξήχθησαν τὸ παραπάνω ἔτος ἐκλέχθηκε βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος μὲ τὴ σημαίαν τοῦ ἱστορικοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1911) ἐκλέχθηκε καὶ πάλιν βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας γιὰ τὴ Β' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων.

Στὴ διάρκεια τῆς βουλευτικῆς του θητείας τὸ

ὄνομα του ἄφησε ἐποχὴ στὰ κοινοβουλευτικὰ χρονικά, ὄχι μόνον γιὰ τὴ ρητορικὴ του δεινότητα ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τοῦ ἀνατέθηκε τὸ σοβαρὸ ἔργο τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, πού ἱστορικὰ στὴν ἐφαρμογὴ του δέθηκε μὲ κορυφαῖες ἀνατάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ σύνταξη τῆς ἐκκλησι. νομοθεσίας. Στὴ χρονικὴ περίοδο 1912-1920 διορίστηκε τρεῖς φορές Βασιλικὸς Ἐπίτροπος «παρὰ τῆ Ἱερᾶ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», γεγονός πού τοῦ ἐπέτρεψε νὰ γνωριστεῖ προσωπικὰ μὲ τὸ σύνολο τῶν μητροπολιτῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ 1921 μετέβη στὴν Ἀμερικὴ σὰν ἀπαραίτητος συμφιλιωτικὸς παράγοντας τοῦ Ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ δίδαξε στὸ Σεμινάριο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐνῶ ταυτόχρονα κήρυττε στοὺς ἑλληνορθόδοξους ναοὺς καὶ δημοσιογραφοῦσε στὶς ἐφημερίδες τῆς ἑλληνικῆς Ὀμογένειας καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τίς στήλες τῆς ἐφημερίδας «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ» τὴν ὁποία καὶ διηύθυνε σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του.

Τὸ 1927, μετὰ ἀπὸ ἐπίσημη πρόσκληση τοῦ προσωπικοῦ του φίλου Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Μελετίου Μεταξάκη (1926-1935) μετέβη στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἐκεῖ διορίστηκε Ἱεροκέρυκας τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ Διευθυντῆς τοῦ περιοποῦδατου Πατριαρχικοῦ περιοδικοῦ «ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ». Ὁ Πατριάρχῃς Μελέτιος ἐπιβραβεύοντας τὴν πολύτιμη δραστηριότητά του ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη ἀφοσίωσή του στὴν Ἐκκλησία, τοῦ ἀπένευσε τὸ μεγαλῶνυμο τίτλο τοῦ Μεγάλου Ρήτορα τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας, ἐνῶ ὅταν ἀποχώρησε ὕστερα ἀπὸ τριετὴ εὐδόκιμη διακονία τὸ 1932 ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας τὸν τίμησε μὲ τὸν «Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μελέτη, τὴ συγγραφὴ καὶ μὲ τὸ θεῖο κήρυγμα. Ἰδιαίτερα ὁμως θὰ πρέπει νὰ τονιστεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς ἦταν βαθὺς γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἀκούραστος μελετητῆς τῆς κοινωνικῆς καὶ θρησκευτικῆς κινήσεως. Ἐπίσης μελετοῦσε προσεχτικὰ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μὲ ξεχωριστὴ ὁμως προτίμηση τίς ὁμιλίες τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἀπὸ τίς ὁποῖες συνέλεγε τίς περικοπὲς ἐκεῖνες πού χρησιμοποιοῦσε στὰ φλογερὰ του κηρύγματα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «τι-

μῶσα» τὴν ἀκοίμητη θρησκευτικὴ του δραστηριότητα τοῦ ἀπένευσε τὸν τιμητικὸ τίτλο τοῦ «Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου».

Ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς μέχρι τὸ θάνατό του, παρέμεινε ὁ Γενικὸς Ἱεροκέρυκας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, πάντοτε ἐνθουσιώδης καὶ ἀκαταπόνητος καὶ ἰδιαίτερα σὰν πολυγλωσσότατος καὶ βαθὺς ἐργάτης τῆς αἰώνιας χριστιανικῆς ἀλήθειας.

Ὡστόσο ἀξιωματιμῶν εἶναι ὁ παρακάτω λόγος του, πού εἰπώθηκε τὴν 1.12.1947, ἐπτά περὶπου μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του:

«Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐγώ, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς μου χαρίζει δυνάμεις, εἶμαι διατεθειμένος νὰ δέχωμαι τὸν ἑαυτὸν μου παλαίμαχον - στρατευμένον, ὁμως ὄχι ἀπόμαχον. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχίζω τὴν στράτευσίν μου καὶ τὴν διακονίαν μου, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἄκαρποι καὶ ἀνωφελεῖς».

Τὴν τελευταία του ὁμιλία ἐξεφώνησε τὴν 11.4.1948, τρεῖς μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, στὸν Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καρύκη, ὅπου ἐκήρυττε μὲ νεανικὴ πάντοτε ἀνθηρότητα καὶ ὅπου πολλὰς φορές, κυρίως στὰ δύσκολα χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, μετέβαινε πεζὸς μὴ ὑπαρχούσης τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τακτικῆς συγκοινωνίας, καὶ μάλιστα σὲ προχωρημένη ἡλικία.

Ἀπεβίωσε στὴν Ἀθήνα «πλήρης ἡμερῶν» τῆ 13.7.1948 σὲ ἡλικία 87 ἐτῶν. Στὴν κηδεία του προέστη ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δαμασκηνός, συμπαραστατούμενος ἀπὸ 30 μητροπολίτες τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Στὸν ἐπικήδειο λόγο πού ἐκφώνησε, δικαιολογημένα τὸν χαρακτήρισε σὰν «πατριάρχῃ τῶν συγχρόνων ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων» καὶ ὡς τὸν «γνησιότερον ἐκπρόσωπον τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὸ 1821 καὶ ἐντεῦθεν».

(Συνεχίζεται)

**Γερμανοῦ Παρασκευοπούλου
Μητροπολίτου Ἠλείας
ΠΑΛΑΝΕΣ ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ**

Σειρά «Θεωρία καὶ πράξη», ἀριθμ. 13, Ἀθήνα 1995, σχῆμα 11X17,5 ἐκατ., σσ. 144.

Παρά τὴ συντομία, ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ξεδιαλύνει καὶ ἀναιρεῖ μὲ τὴν ὀρθόδοξη θέση, 75 πλάνες, προλήψεις, δεισιδαιμονίες καὶ δοξασίες πού εἶναι, δυστυχῶς, διαδεδομένες στὴ συνείδηση μέρους τοῦ λαοῦ μας. Χρήσιμο ἐγχειρίδιο στὰ χέρια τῶν κληρικῶν, τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ καθενὸς πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Β' Θεολογικὸ Συνέδριο Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν

(Τρίπολη - Λεωνίδιο: 30 Ἰουνίου - 3 Ἰουλίου 1996)

Ἡ προετοιμασία, οἱ ἐργασίες, τὰ ἀποτελέσματα*

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΗ ΑΝΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Μετὰ τὸ τέλος καὶ τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Ἰω. Τσέλιου, ἀκολούθησε ἡ λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν. Τοὺς συνέδρους ἀποχαιρέτισε ὁ Πανοσιολογιώτατος π. Θεόκλητος Ἀθανασόπουλος, πρωποσύγκελος τῆς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνουρίας, ἐκπροσωπῶν τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Ἀλέξανδρο. Ὁ Πανοσιολογιώτατος τόνισε: «*Μαθητεία καὶ Διδασκαλία χωρὶς Χριστὸ δὲν ὑπάρχει. Ἐκκλησία εἶναι ὁ ὅλος Χριστὸς, Ἐκκλησία εἶναι ἐπέκεινα Χριστοῦ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἐκκλησία εἶναι καθαρὰ χαρισματικὴ πορεία μέσα στὸν χρόνον καὶ στὸν χῶρον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χαρισματικὴ πορεία καὶ παρουσία τοῦ Κυρίου μέσα στὸ χῶρον καὶ στὸ χρόνο διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*» καὶ μετέφερε τὶς εὐλογίαις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη. Ἀκολούθησε ἀντιφώνηση ἀπὸ τὸν προεδρεύοντα τῆς Συνεδρίας, Καθηγητὴ κ. Βασίλειο Γιαννόπουλο. Ὁ κ. Ἰω. Παναγιωτόπουλος (Πρόεδρος τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Φ.Θ.Σ.) ἔκανε τὸ κλείσιμο τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν, ἀπευθύνοντας εὐχαριστίαι πρὸς ὅσους ἐνίσχυσαν τὸ Συνέδριο. Ὁ Δήμαρχος Λεωνιδίου κ. Δημήτριος Τσιγκοῦνης καὶ ἄλλοι τοπικοὶ παράγοντες ἀποχαιρέτησαν τοὺς συνέδρους. Μάλιστα ὁ Δήμαρχος Λεωνιδίου πρότεινε τὴ στενότερη συνεργασία μὲ τὸν Μεταπτυχιακὸ ΦΘΣ, μὲ τὴν ἐναρξὴ σχετικοῦ προγράμματος ὁμιλιῶν ἀπὸ μέλη τοῦ Συλλόγου. Τὶς εὐχαριστίαι τῶν συνέδρων γιὰ τὴ φιλοξενία τοῦ Συνεδρίου πρὸς τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη ἀλλὰ καὶ τοὺς τοπικοὺς παράγοντες ἐξέφρασε ὁ κ. Σπυρίδων Κοντογιάννης, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων τόνισε: «*θέλω μόνο νὰ εὐχαριστήσω ὅλους ὅσους ἔκαναν ἀνακοινώσεις μεταπτυχιακοὺς φοιτητὰς μας, δὲν σᾶς κρύβω ὅτι ὅσες φορὲς κάθισα στὴν καρέκλα πὺν κάθεται ὁ κ. Γιαννόπουλος, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συνεδρίου*

εἶχα μεγαλύτερη ἀγωνία ἀπὸ ἐσᾶς, γιὰ τὸ πῶς θὰ πάει ἡ εἰσηγήσή σας, μπορῶ νὰ πῶ ὅτι μέσα μου ὅταν ἀρχίζατε, προσευχόμενον καὶ ἔλεγα: Θεέ μου, βοήθησε! καὶ δὲν μὲ διέψευσε ὁ Θεός, ὅλοι δώσατε ὅ,τι καλύτερο μπορούσατε νὰ δώσετε στὴν συγκεκριμένη περίπτωση, σὲ ἄλλη εἰσηγήσή σας θὰ εἴσατε ἀσφαλῶς πολὺ καλύτεροι, ἐγὼ θέλω νὰ ξέρετε ὅτι μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά τὰ συγχαρητήρια πὺν θὰ σᾶς πῶ εἶναι εὐλικρινή, σᾶς συγχαίρω καὶ νὰ ξέρετε ὅτι σᾶς ἀγαπῶ πάρα πολὺ. Γιὰ λόγους τοὺς ὁποῖους ὁ Θεὸς γνωρίζει δὲν ἔχω δική μου οἰκογένεια, σᾶς θεωρῶ παιδιὰ μου καὶ σᾶς βεβαιώνω γιὰ μία φορὰ ὅτι σᾶς ἀγαπῶ πολὺ». Στὴν συνέχεια μίλησε ὁ κ. Λουκάς Φίλης δίνοντας συμβουλὲς πρὸς τοὺς συνέδρους.

Ἀκολούθησε ἀνάγνωση καὶ ἡ ὁμόφωνη ἔγκριση τοῦ **Ψηφίσματος** τοῦ Β' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Ἐμεῖς τὰ μέλη τοῦ Β' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν, τὸ ὁποῖο συγκλήθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου καὶ διεξήχθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Ἀλεξάνδρου, στὴν Τρίπολη καὶ τὸ Λεωνίδιο ἀπὸ τὶς 30 Ἰουνίου ἕως καὶ τὶς 3 Ἰουλίου 1996, σήμερον τὴν 3ῃ Ἰουλίου 1996 στὸ Λεωνίδιο τῆς Ἀρκαδίας, τελευταία ἡμέρα τοῦ Συνεδρίου, διαπιστώνουμε ὅτι:

1. Ἡ Ὁρθόδοξη Παιδεία ἔχει Χριστοκεντρικὸ χαρακτήρα καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται καὶ νὰ βιώνεται σὲ κάθε ἔκφραση καὶ μορφὴ τῆς.

2. Ὁλοένα πληθαίνουν τὰ δείγματα μὴ ἐπαρκοῦς διδασκαλίας καὶ κακῆς μαθητείας, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ παιδεία πὺν λαμβάνουμε δὲν μᾶς ὀδηγεῖ σὲ πνευματικὴ ὠρίμανση, γιὰ τὴν ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἐπουσιῶδες (μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μᾶς ἀφήνει ἀνεργάτιστους καὶ δυστυχεῖς). Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀρνητικὴν πραγματικότητα,

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 142 τοῦ ὑπ' ἀρ. 7 τεύχους.

έκφραζουμε την άνησυχία μας και καταθέτουμε την πρότασή μας για έπαναπροσδιορισμό της παιδείας πάνω στα δοκιμασμένα θεμέλια της παραδόσεώς μας, ώστε να πετύχουμε την άνύψωση του ανθρώπου μέσα από ζωντανή σχέση μαθητείας και διδασκαλίας, όπου ή προσφερόμενη αλήθεια θα πηγάζει μέσα από τον δάσκαλο, αφού προηγουμένως θα την έχει βιώσει ό ίδιος.

3. Το μάθημα των Θρησκευτικών, ως έκ τούτου, δέ μπορεί παρὰ να άποτελεί τον κορμό της Έθνικής μας Παιδείας και ως τέτοιο πρέπει να διδάσκει σε όλες τις τάξεις και τους τύπους της έγκυκλίου και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Το συνέδριο συμφώνησε ότι ή συνολική άνανέωση του μαθήματος των Θρησκευτικών και ή άξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων, που προσφέρουν ή τεχνολογική και ή διδακτική πρόοδος (π.χ. πολυμέσα), είναι άναγκαία.

4. Το συνέδριο διαπίστωσε την προϊούσα κρίση στο χώρο της Έκκλησιαστικής Έκπαίδευσης και θεωρεί ότι ή Έκκλησία και ή Πολιτεία όφείλουν το ταχύτερο να λάβουν μέτρα για την βελτίωση της παρεχόμενης παιδείας, την άξιοποίηση των δυνατοτήτων της, και την άνανέωση της δομής και της μορφής της σε συνδυασμό με τις σύγχρονες έκκλησιαστικές και κοινωνικές άνάγκες.

5. Οί Θεολογικές Σπουδές στην Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο Όρθόδοξο κόσμο, βρίσκονται σε πορεία προόδου και άνάπτυξης. Η πορεία αυτή πρέπει να ένισχυθεί: α) με την σταθερή έκκλησιαστική άναφορά όλων των συντελεστών της, β) την όργάνωση από την Έκκλησία και την Έλληνική Πολιτεία των φορέων και των τρόπων διοχέτευσης αυτού του διαρκώς άξανόμενου κύματος, και γ) τη συνεχή προσπάθεια όλων.

6. Η Έλληνική Παιδεία στην ιστορική της συνέχεια, άποτελεί το υπόβαθρο του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, γι' αυτό πρέπει να διατηρηθεί και να ένισχυθεί ως σταθερό θεμέλιο και άναφορά των λαών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το συνέδριο άποφάσισε το παρόν ψήφισμα να έπιδοθεί στην Ίερά Σύνοδο της Έκκλησίας της Ελλάδος, στο Ύπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, στις Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων των Θεολογικών Σχολών Άθήνας και Θεσσαλονίκης και όπου άλλου κρίνεται άπαραίτητο.

Μετά το πέρας των εργασιών του Συνεδρίου, τα μέλη του παρακάθησαν σε γεύμα που παρέθεσε ή Ίερά Μονή Έλώνης. Στη διάρκεια του γεύματος συνεχίσθηκαν οί έκπατέρωθεν προσφωνήσεις και άντιφωνήσεις, οί όποιες θέρμαναν άκόμα περισσότερο τη ζεστή άτμόσφαιρα που οί εργασίες του Συνεδρίου είχαν δημιουργήσει. Η βραδιά έκλεισε με παραδοσιακά τραγούδια. Ξεχωριστή έντύπωση προκάλεσαν στους συνέδρους τα τραγούδια που άκούστηκαν στην τσακωνική διάλεκτο. Οί συνέδροι διανυκτέρευσαν στην Ίερά Μονή Έλώνης.

Την έπομένη, Πέμπτη 4 Ίουλίου 1996, τελέσθηκε Θεία Λειτουργία στην Ίερά Μονή Έλώνης, και έτσι το Συνέδριο τελείωσε, όπως άκριβώς άρχισε, με την εύλογία της Έκκλησίας. Στη συνέχεια οί Σύεδροι άναχώρησαν για την Σπάρτη, όπου έπισκέφθηκαν τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Ευστάθιο. Ο Σεβασμιώτατος χαιρέτησε τους συνέδρους και τους κάλεσε να διεξάγουν το έπόμενο Συνέδριό τους εκεί. Στη συνέχεια οί συνέδροι έπισκέφθηκαν τα μνημεία του Μυστρά. Το άπόγευμα οί συνέδροι βρέθηκαν την Ίερά Μονή Μπούρα Μεγαλοπόλεως, ή όποία και τους φιλοξένησε. Τέλος το βράδυ έπέστρεψαν στην Άθήνα.

Το Β' Θεολογικό Συνέδριο Μεταπτυχιακών Φοιτητών υπήρξε για όλους έμάς που εργασθήκαμε γι' αυτό ίσως κάτι παραπάνω και από σταθμός, γιατί μέσα από αυτό δοκιμάσαμε και δοκιμασθήκαμε, γιατί ζήσαμε με έξαιρετική τόλμη πράγματα που ίσως δέ θα μάς ξαναδοθεί ή εύκαιρία να τα ζήσουμε έτσι. Μέσα λοιπόν από αυτή τη διαλεκτική, της τόλμης και της πραγματικότητας, οί νέοι θεολόγοι άνανεώσαμε για άλλη μιá φορά την ύπόσχεση προς τους έαυτούς μας, πώς έμεις θέλουμε και μπορούμε να τολμήσουμε να κάνουμε πολλά και μεγάλα βήματα. Έλπίζουμε πώς ό Κύριός μας Ίησούς Χριστός θα μάς βοηθήσει να φθάσουμε στο τέλος, όπως πρέπει.

(Τέλος)

Άν θέλεις να άκούγεται ή φωνή της Έκκλησίας από τά ραδιοκύματα, ένίσχυσε τό Ραδιοφωνικό Σταθμό της, τόν 89,4 FM STEREO. Άριθμός λογαριασμού Έθνικής Τραπεζής: 146/558090-03.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Πάντοτε επίκαιρα!

Στο Περιβόλι της Παναγίας ή μία μέρα είναι καλύτερη απ' την άλλη.

Κάθε φορά που παρατηρώ τον κήπο της, γεύομαι πρωτόγνωρα αισθήματα και πλημμυρίζει ή ταπεινή μου καρδιά και, ενώ είμαι φτωχός νιώθω ό πιδ πλούσιος άνθρωπος του κόσμου. Τώρα καταλαβαίνω, ίσως, καλύτερα τὸ νόημα της φράσης ἀπὸ τὸ ἀπολυτίκιό του Ἁγίου Νικολάου «Τῆ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῆ πτωχεία τὰ πλούσια...». Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ Παναγία ἔχει δώσει τὴν εὐλογία της παντοῦ: στὸ χῶμα, στὸ νερό, στὸν ἀέρα. Ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἡρεμία της ἀγιορείτικης φύσης, τὰ δένδρα, τὰ ἀγριολούλουδα, τὰ πουλιά, οἱ κρυστάλλινες πηγές, τὰ καλυτερίμια, τὰ μονοπάτια τοῦ δάσους, καθὼς καὶ ὁ ἐπιβλητικὸς Ἄθωνας ποὺ ἀκουμπάει τὸν οὐρανὸ, ἔχουν ὅλα τὴ χάρη της.

Ἄφουγκράζομαι ὅλη τὴ φύση νὰ τῆ δοξολογῆ ἀκατάπαυστα. Δόξα τῷ Θεῷ! Ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι βρισκομαι στὸν παράδεισο. Ἄραγε, πῶς θὰ εἶναι ὁ ἀληθινὸς παράδεισος;

Βλέποντας τοὺς Μοναχοὺς, γεμάτους ἀπὸ ἀγάπη καὶ ταπεινὴ ἀυτοθυσία, ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια, καλοσύνη, πραότητα καὶ ὑπομονή, ἔρχονται στὸ μυαλό μου τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστῆ καὶ νιώθω πραγματικὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀυτοθυσία γιὰ τὸν πλησίον, ἔτσι ὅπως τὴν δίδαξε ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

ἽΟλες αὐτὲς τὶς ἐμπειρίες μου τὶς χάρισε ἡ παραμονή μου στὴν Ἄθωνιάδα, ποὺ παίρνοντας τὴν κατὰ κόσμον μόρφωση, ἀνακάλυψα συγχρόνως τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως καὶ ἔζησα ἀπὸ κοντὰ τὴν εὐλογία τῆς Παναγίας. Πιστεύω τὸ ἴδιο πῶς ἔζησαν καὶ οἱ συμμαθητὲς μου. Μοῦ λείπουν οἱ παλιοὶ καθηγητὲς καὶ μαθητὲς. Ὁ καθένας προσέφερε κάτι ἀπ' τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητά του. Κάποιοι περισσότερα καὶ κάποιοι λιγότερα. Ἄλλὰ τὸ ἴδιο πολῦτιμα, ὥστε ἡ Σχολή, ποὺ μᾶς ἔδωσε αὐτὰ τὰ ἐφόδια, νὰ γίνε καλύτερη καὶ νὰ συνεχίσει νὰ δίνει τὸ ἴδιο πολλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν καὶ ἐργάζονται σ' αὐτὴν.

(Ἐνας ἀπὸ κείνους ποὺ εὐτύχησαν νὰ σπουδάσουν στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας).

Τοῦ πατρὸς Μωϋσέως

Μεγάλο μέρος τοῦ σύγχρονου κόσμου ταλαιπωρεῖται ἀπὸ προσωπικὰ ἀδιέξοδα λόγω ἀτοπημάτων, διχασμῶν καὶ ἐνὸς ξενότροπου βίου.

Καὶ μέσα στὸν κόσμο δίχως ν' ἀπομονωθεῖ, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὶς ἀφορμὲς τῆς κακίας. Μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου, ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς κοσμικὲς δόξες καὶ τιμὲς καὶ νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ πολυμέριμου βίου, ὀδηγούμενος στὴ μακαρία ἀνάπαυση τῆς ἀμεριμνησίας...

Ἡ πραγματικὴ ἐγκατάλειψη τοῦ κόσμου δὲν ἐξαντλεῖται στὴ σωματικὴ μετάθεση ἀλλὰ στὴ νοητικὴ τοποθέτηση, στὴν ἀπόφαση νὰ μισηθεῖ ἡ ἀμαρτία καὶ ν' ἀγαπηθεῖ ἡ ἀρετὴ καὶ μόνο αὐτὴ.

Μέσα στὴν πολὺβουη πόλη ἡ μετακίνηση πρέπει νὰ γίνε μ' ἕνα τρόπο ἀποκτήσεως ἄλλης διαθέσεως πρὸς τὸν ἄλλον, ποὺ θὰ συντελεῖται μὲ τὴν πραγματοποίηση τῆς μεταξὺ μας εἰρήνης καὶ τῆς προσφορᾶς ἀγάπης. Ὁ ἀββᾶς Ποιμὴν λέγει: κάνε τὸ θέλημα τοῦ συνανθρώπου σου καὶ θ' ἀναπαυθεῖς.

Πῶς ἕνας σημερινὸς ἄνθρωπος μέσα στὶς γνωστὲς δυσκολίες τῶν πόλεων μπορεῖ νὰ εἰσέλθει στὸ μικρὸ καὶ φτωχὸ σπίτι του καὶ νὰ αἰσθάνεται ἀνετα, εὐρύχωρα, πλούσια, ἀγαπητικὰ πρὸς τοὺς δικούς του δίχως ὑπολογισμοὺς, ἀναλύσεις καὶ ἐκτιμήσεις;

Μόνο ὅταν ὑπάρχει πνευματικὴ ἀναγέννηση.

Πῶς μπορεῖ ὁ πολίτης ν' ἀποδεσμευθεῖ ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὶς συνθήκες;

Μόνο ὅταν εἶναι ἐσωτερικὰ ἐλεύθερος.

Μὲ τὸ νὰ θυσιάξει κανεῖς τὸν ἑαυτό του γιὰ τοὺς ἄλλους φωτίζει τὴν ὑπαρξή του, διασκορπίζει τὴ μέσα του συννεφιά καὶ λεπτύνει τὴ συνείδηση. Ἡ ὑπομονή, ἡ παραδοχὴ καὶ ἡ ἀνεκτικότητα πρὸς τοὺς ἄλλους, σὰν ὑλικά φωτιάς, καίνε τὰ πάθη μας. Ὁ ταπεινὸς ὑπομένει τοὺς πάντες ἀκόμη καὶ τοὺς πιδ δύσκολους.

Ἡ ὑπομονὴ κατὰ τρόπο θαυμαστὸ θανατῶνει τὴν ἀπόγνωση. Δὲν εἶναι πράξη παθητικὴ ἀλλὰ κερδοφόρα θυσία καὶ ἐκούσια παραίτηση ἀπὸ τὴν προσωπικὴ εὐχαρίστηση καὶ τὸ ἀγαπητὸ θέλημά μας.

Μ. Μελ.